

بلوچي درياب

غوث بهار

بلوچي اڪيڊمي
عدالت روڊ، ڪوئٽه

www.balochiacademy.org

(c) All rights are reserved.

اے کتاب ۽ ڈراہیں حق گوں بلوچی اکیڈمی ۽ انت۔
بیدے اکیڈمی ۽ رضاء کس ایشی ۽ مواداں چھاپ گت نہ کنت۔

بلوچی دریاب

غوث بہار

اولی چھاپ: 1997

دومی چھاپ: 2021

ISBN #978-969-680-149-8

نہاد: =/200 کلدار

بلوچی اکیڈمی ۽ اے کتاب میراث پر ننگ پر لیس کراچی ۽ چھاپ کنائینگ ۽ شنگ کنگ۔

لڑ

- 4-1 پیش گپ _____ 4
- 2- شاعری جی ے۔۔۔۔؟ _____ 6
- 3- بلوچی ے بُن دریاہ _____ 15
- 4- دریاہ ے نام پر بندی _____ 25
- 5- شاعری ے رعایت _____ 34
- 6- بلوچی ے بُن رہند ے شاعری _____ 42
- 7- بلوچی دریاہاں کسکاس _____ 54
- 8- بلوچی دریاہ (پتھار) _____ 65
- 9- بلوچی دریاہ ے آوانی نام _____ 69
- 10- ناسرجم دریاہ _____ 72

پیش گوئی

بلوچی دریاب شمعے دستان انت۔ اے کتاب ء نیشہ کنگ ء دو مراد انت۔ مستریں مراد انت ایش انت کہ ماوتی جند ء زبان ء گار ء گارات بوتگیں شعری ساج ء دیما بیارین ء ہے ساج ء دریاباناں چہ گار ء گاراتی ء بہ رنگینیں۔

اے وہدی ہر کس سرپد انت کہ بلوچی شعری ساج عربی فارسی ء دریاب یا ”بحور“ ء ردا بیگ ء انت۔ چوں بیگ ء انت؟ چینکہ گران انت؟ ایشی ء ہر کس سرپد انت۔ بلنے مراد اے نہ انت کہ بلوچی ء شاعری ساج ء توسیپ ء دگہ کتابے نژ آرگ بہ بیت۔ اے دریابانی دیم ء آہگ ء پد ہر کس وت سہی بیت کہ بلوچی ء در بلوچی دریاباں شاعری کنگ ء تپاوت چے انت؟

دومی مراد ہمیش انت کہ نوک باہندیں شاعراناں کمئیں باز سرپد بہ کنیں کہ شعر چے وڑا کساس بیت؟ کچ چیا گوش انت۔ رد ء رتب چے انت۔ اے کتاب شاعری ء ہیلکاری ء نہ انت بلے ما کمئیں باز ہیلکاری ء نیمگ ء ہم شتگیں۔

دوستاں اے گپ پد انت کہ اے کتاب ء ردی چہ منی زانت ء گیش مان بیت، آئی ء سب ہمیش انت کہ اے یک ہنچیں بنگے ء سرا انت کہ آولی رند ء دیما آیک ء انت۔ اے یک پولکاری ء پد جنی چیزے بوت کنت۔ اے بابت ء اگاں دگہ بزاتے شتر تریں رہندے ء پولکاری کرت بہ کنت گڑا من سرپد باں کہ من

مراد یگ بوتگاں۔ نگدکاری جوانیں پڑے ء اے درپہ کس ء بند ہم نہ انت ء پپہ
 کمزوری ء سرپدی ء چہ نگدکاری ء پڑے گہتریں پڑماں لبزانک ء بوت نہ کنت۔
 آسرء من واجہ جان محمد دشتی ء مننت ء گرگ بہ لوٹاں گڑاگناہے نہ بیت
 کہ آئی ہمت ء چہ بلوچی اکیڈمی ء اے کتاب ء چھاپ کنگ ء درتچ بوت، نہ تہ ایثرا
 بازوہدانت کہ پتینکان انت۔ اے دشتی انت کہ مئے گرانیں بار ء کوپگاں زورگ ء
 انت۔ چدء ساری کتاب ء چھاپ کنگ وتی جاہ ء بلوچی اکیڈمی ء کارگس ء روگ ہم
 پرمایک گرانیں گئے بوتگ۔

دگہ شئے سرء سلامتی انت!

غوث بہار

شاعری چھی ے۔۔۔؟

شاعری چھی ے؟ اے جُست ے پستوتنے وهدی سرجمیں رنگ ے دیمما
نیاتلگ۔ ہر زانکار ے وتی وتی عہد ے وتی زانت ے رد ے شاعری ے چاچ ے بوجگ ے جُهد
گرتگ۔ بلے تنی وهدی کیے ے ہم چوشیں سرجمیں ے بگریں بوجگے نہ کرتگ کہ مردم
آرا آسری گوشت بہ کنت۔

اگاں ماشعر ے معناء بہ گندیں تہ اے لبزچہ شعور ے زانت ے درتلگ۔ واجہ
مولانا سیفی وتی کتاب ”عروض سیفی“ ے گوشت؛

”۔۔۔ شعر در لغت دانستن وور یافتن است ودر اصطلاح سخن
است موزون کہ دلالت کند بر معنی و قافیہ داشته باشد و قابل
قصد موزونی آں سخن کرده باشد۔۔۔“

ایسی معنائیں بوت کہ شعر ے لبز بلدی معنائیں ے زانگ ے اوبادانت بلے
لبزار ے رد ے یک کسائی میں تزانے کہ معناء رتب داریت ے پ زانت اے تزان ے را
”کسائی“ کنگ بوتگ۔ واجہ سیفی ے گوں سک شیواری ے شعر ے بابت ے وتی خیال
در شان کرتگ انت کہ شعر ے معناء ہم بہ دنت ے کلام پاک ہم آئی پر ارتج ے حصار ے
میت، بلے گپ تہماں بس بہ بوتیں و سک شرآت۔ بلے دگہ ہم بازیں زانکار ے
ہست کہ آوانی خیال ے ایوکا بزر ے چاریں شریانی نام شاعری نہ انت بلکن آشعر ے تہا
دگہ ہم بازیں چیز ے در گنج انت۔ ماں اے زانکاراں کوہن ے چہ کوہن تر ے نوک ے چہ

نوک تریں زاننکار ہست انت۔ مثال ء حبر ء شعر ء بابت ء کلاں ساری اے گپ
 افلاطون ء دیما آؤرتگ ء شعر ء رایک گیرگانے گوشگ بلئے آئی جند ء یک شاگردے ء
 آئی ء اے خیال ء رارد گوشگت کہ شاعری ایو کا یک گیرگانے ء بس۔ ارسطو شاعر ء یک
 اوباد گرے زانت کہ یک اوبادی ء تخلیقی دنیائے داریت ء چہ اے تخیلی دنیا ء ہر چیز
 کہ اوباد کنت چر اواں یکے شعر انت۔ یونان ء بازیں زاننکارے گوں ارسٹو ء اے
 خیال ء تپاک انت۔ ایرانی مہلوک ء شاعران ء پیغامبر مینتگ ء شعرانان چہ درنگیب
 آتگلیں کلوه یا پیغام لیکیتگ ء شاعرانان ہما شرف داتگ کہ پیغامبر ء رادیگ بوتگ۔
 پیشی دُوراں مہلونکات ء چار وڑیں مردمانان غیبی تاگت ء واہند مینتگ۔
 یکے کاہن بزاں رمل جنوک، دومی ساحر بزاں سحر کنوک، سیمی شاعر ء چارمی جٹی۔ آ
 عہد ء مہلونک ء ایمان بوتگ کہ شاعر ہر شعرے پر بندیت آدر نگیبی گپ انت ء
 اے گپانی یا شعرانی سرا ایمان آرگ در نگیبی تاگت ء سرا ایمان آرگ انت۔ بلے
 اے دراہیں گپ کو نہیں زمانگ ء نہ زاننکاری عہد ء گپ انت۔ شاعری ء بابت ء
 بُرز ء جہست ء پسونہ انت۔

کہ امتہ بن جافر (بیرانی ۳۳۳ھ) شعر ء توسیپ ء چوش کنت؛

”۔۔۔ انہ قول موزون مقفی یدل علی مفی والاسباب المعروف

التي بحیط بها حد الشعر وھی اللفظ والمعنی والوزن والنقیضتہ۔۔۔“

شعر ہما وزن داروکیں ء رتب داریں تزان انت کہ لبز، معنا، وزن ء رتب
 بہ داریت۔ ہے وڑ ء ابن خلدون ء نزیک ء شعر ہما وزن داروک ء رتب داروکیں
 تزان انت کہ معنا بہ داریت ء رومی (مبدل) نامی میں آبے ء سرا ایر بہ بیت۔ دگہ
 یک عرب زاننکارے شعر ء ہما تزان لیکیت کہ رتب ء گرنج ء بستگ۔

ابن رشیکت گوشتیت کہ تزان ہما و ہدی شعر گوشگ نہ بیت تاں و ہدی کہ
 آراوزن ءرتب مہ بیت۔ انگریز زانتکار و رڈ زور تھہ ء حیال انت کہ
 ”۔۔۔ شعر ہما حقیقت انت کہ جذبہ ء پارسٹ ء دل ء جہلا نکلیاں
 ایروت۔۔۔“

واجہ الن پو (Edger Allan Poe) گوشیت کہ مزن مزین ثنائی
 (قصیدہ) ء شاعری زانگ چہ راست ء دُور روگ انت ء مزن مزین ثنائی شاعری
 گوشت نہ بنت چیا کہ ثنائی ء طاقت وریں جذبہ نیست انت۔
 واجہ رسکن گوشیت؛

”۔۔۔ ہما سبب کہ حیال ء پارسٹ ء شاعر ء ذہن ء چہرہ بہ دنت ء
 آئی جذبہ ء مارگ ء ژانبلین انت ہمائی ء کسائی جاور ء شعر
 گوش انت۔۔۔۔“

جرمن شاعر واجہ رلکے ء حیال انت؛

”۔۔۔ شاعری ایوکار گانی نام نہ انت، بلکن تجربہ ء ہم نام انت
 ۔۔۔۔۔“

واجہ ملٹن ء دُریں حیال انت کہ؛

”۔۔۔ شعر ہما انت کہ آئی تہا شعریت بہ بیت، تخیل بہ بیت ء
 اثر ہم بہ داریت۔۔۔۔“

واجہ گوٹے شاعری ء یک از مے زانت ء اسلوب ء اہمیت ء سرازور

ہے وڑے واجہ میتھو آرنڈے گورے؛

”شعر ”زندے نگد“ انت، بزاه ء اسلوب شعر ء شری انت
“-----“

سیدوکار احمد روزی ء حیال انت کہ؛

”----“ شاعری چه زندے جہلانکیاں ہنچوش و دی بیت چوش کہ
چه روج ء رژن، چه ماہ ء ماہکان ء چه کرومگ ء سارتیں بو
“-----“

دگہ جاہے واجہ اروزی شعر ء یک گویا کی چہرے گوشتیت کہ گوں مردماں بے حجاب
ء گپ کنت۔

واجہ آتش کہ وت یک جوانیں شاعرے، شاعری ء توسیپ ء ماں شعری
زبان ء چوش کنت؛

بندش الفاظ جڑنے سے نگون کے کم نہیں

شاعری بھی کام ہے آتش نگینہ ساز کا

واجہ ڈاکٹر عبادت بریلوی مسائل ادب نمبر ماہتاک نگار ء ماں وتی نبشتانک ء شاعری ء
بابت ء وتی حیالاں چوش درشان کنت؛

”----“ مواد و ہیئت کے مجموعی اور متوازن امتزاج کا نام ہی
شاعری ہے۔۔۔۔۔“

دگہ جاہے پدا گوشتیت کہ

”----“ شاعری جذبات و احساسات کے ارتعاش کا نام
ہے۔۔۔۔۔“

چریشاں ابید ہم دگہ بازیں حیا لے شاعری ء بابت ء دیما آتگ۔ چوشک

”شعر انسانی اگل ء یک مارگی ء از می معنائے۔“

”شعر ہمانت کہ جذبہ ء چہرہ ء بہ کشیت۔“

”ہنچوش کہ فلسفہ ء رشتہ گوں دماغ ء انت ہے رنگ ء شاعری

ء سیالی گوں دل ء انت۔“

ہنچوش جمیل جالبی ماں وتی کتاب ء ساری ء شاعر ء جکانسریاں باوست کنت ء
گوشتیت؛

”شعر کہنے کے لیے ضروری ہے کہ شاعر بہت سے شہروں، انسانوں، چیزوں سے واقف ہو۔ وہ جانوروں کی عادات، پرندوں کی پرواز، نور ظہور کے ٹرکے، ننھے منھے غنچوں کی چٹک کر پھول بن جانے کی حرکات سے بھی واقف ہو۔ اس میں یہ صلاحیت بھی ہو کہ وہ اپنی قوت متخیلہ کے ذریعے انجانے علاقوں، غیر متوقع مقابلوں، آنے والی جدائیوں، بچپن کے دھندلے دھندلے نقوش اور بچپن کی بیماریوں کو بھی دیکھ سکے۔ وہ سویرے سے واقف ہو جو ستاروں کے ساتھ گزری ہو۔ شاعر کے لیے صرف انہی چیزوں سے واقف ہونا کافی نہیں بلکہ محبت بھری راتوں کی یادوں کا تصور بھی ضروری ہے جن میں ہر رات ایک دوسرے سے مختلف تھی۔

دردزہ میں مبتلا عورتوں کی چیخیں اور وضع عمل کے بعد پر سکون حالت میں الگ تھلگ پڑی ہوئی عورتوں، دم توڑتے ہوئے لوگوں کی حالات کا احساس، یہ بھی ضروری ہے کہ شاعر کو خود مُردے کے پاس بھی اس کے کھلے ہوئے درپچوں والے کمرے میں جہاں رک رک کر رونے کی آوازیں آرہی ہوں موجود ہونا چاہیے۔ اور صرف یادوں کا ہونا بھی کافی نہیں بلکہ جب یہ کافی ہو جائیں تو انہیں

بھول جانے کی صلاحیت ہونی چاہیے اور اس میں اتنا صبر بھی ہونا چاہیے کہ وہ ان کے پھر سے لوٹ آنے کا انتظار بھی کر سکے کیونکہ دراصل یہ یادیں ہی تو ہیں جن کی ساری اہمیت ہے اور جب یہ خون بن کر سرایت کر جائیں، ہماری نظر اور اشارہ بن جائیں۔ جب ان میں اور ہم میں کوئی تمیز نہ رہے اس وقت اور صرف اس وقت یہ ممکن ہے کہ کسی اچھوتے وقت میں ایک نظم کا پہلا لفظ ان تجربات کے درمیان سے ابھرے اور پھر مکمل ہو کر فضا میں پھیل جائے۔¹

واجہ ڈاکٹر جمیل جالبی ء ادا مارا پہ شاعری ء دو مز نیں چیز ء نیمگ ء کئی داتگ۔ یکے نزیکیں مشاہدہ ء ہورت چاری ء دومی جھلیں تجربہ۔ ڈاکٹر ء اے تو امیں نبشتہ ء مقصد ہم ہمیش انت کہ تماوہدی کہ شاعر نزیکیں مشاہدہ ء جھلیں تجربہ ء دریاء اوژناگ بہ کنت، شعر پر بست نہ کنت۔ بلئے بیا کہ مشاہدہ ء تجربہ ایوکا پہ شعر ء پر بندگ ء الہی نہ انت۔ بلکن رم ء ہر تک ء پہ الہی ء ہر دری انت۔ بے مشاہدہ ء بے تجربہ ء نیکہ آزمانک، آزمانکے بیت ء نئے کسمانک کسمانکے، یادگہ نبشتانکے چو نبشتانک ء۔ گڑاں اے جست پادکیت کہ ماشعر ء توسیپ ء معناء گوں کجام لبز اں گرت کنیں؟ پریشی ء یک گپے و ہے دیما کیت کہ ماشاعری ء بگریں ہست ء تو امیں وجود ء دیما بیاریں کہ کجام عہد ء کجام زندمان ء شاعری ء چون ء چے رنگ ء ردوم زرتگ ء چے ڈول ء وت ء رانا مینتگ بلئے پداہم اے گپ ء ثبوت ء شاعری دیما آرگ لو طیت ء شاعری انسان ء راچہ تاریخی شاہدی ء ساری گون انت ء کیت۔

¹ نئی تنقید، صفحہ نمبر 115-114، ڈاکٹر جمیل جالبی، رائل بک کمپنی، صدر کراچی

دومی اے گپ پدّہ کہنیں کہ شاعری ءیک از مے جوڑ بیگ ء پد آئی
 بنداتی دزو شم چے رنگ ء بوتگ ء شاعری ء چے رنگ ء سر جمیں کائنات گپتگ۔
 بلے اے ہم یک مشکلیں ء روزگار بریں کارے۔ بلے گپ ایش انت کہ یک روچے
 واجہ خلیل بن احمد عروضی وتی دوستیں شہر عروض ء دمکال سنیل ء بیت کہ آئی ء سر
 ماں رزانکارانی بازار ء کپیت کہ گوں یک رد مے ء رزان جوڑ کنگ ء بنت۔ اے
 رزانانی توار آئی ء گوشاں کپیت کہ تزدی ء تراپی ء دیجا ہم مردم ء گوشاں وش
 بیت۔ چہ ہمدال آشا عری ء ہم یک رد مے ء تھا آرگ ء آئی دود ء دستوراں جوڑ
 کنگ ء ارادہ کنت ء وتی ارادہ ء سر جم کنگ ء پد ایشی نام ء وتی دوستیں شہر عروض ء نام
 ء کنت۔ آئی ء خدمتانی توار جہان ء چار منڈاں ”علم العروض“ بزاں عروض ء زانت
 ء نام ء جسکیت۔ بلے اے گپ گڈی نہ انت چیا کہ تاریخ چہ واجہ خلیل عروضی ء
 ساری ء یونان ء شاعری ء پہ رہند پیش داریت ء بازیں تاریخ زانت اے ہم گوش
 انت کہ خلیل عروضی وت چہ یونان ء شاعری ء رہند ء متاثر بوتگ ء عربی شاعری ء
 رماں راہند ء آؤرتگ۔

ہرچوں بہ بیت بلے چہ بازیں زانکارانی گوشتن ء اے گپ دیما کئیت کہ
 پہ شاعری ء وزن ء رتب الٰہی ء ہزدری شے انت۔ بلے وہدے شاعری ء زانت ودت
 ء شاعری شاہیگان بوت تہ پہ شاعری ء وزن ء رتب الٰہی نہ منت یاچو بہ گوشاں کہ
 شاعری ماں وزن ء رتب ء گوالک ء مان نیاتگ، بلکن بگریں حُب ء جہلیں حیاں
 شاعری ء ہنپد زانگ بوت۔ نوک حیاں زانکارانی گوشگ انت کہ وجدان ء بگریں
 حُب پہ شاعری ء شرف دار انت ء پہ شعر پر بندگ ء وزن، دریاب ء رتب الٰہی نہ
 انت ء نیکہ شاعری اے جنجالانی محتاج انت۔ باید انت کہ ایشانی محتاج ہم مہ بیت چیا
 کہ اے چیز (وزن، دریاب ء رتب) وت ساری ء ماں انسانی تب ء موجود انت۔ اے

زانتکارانی دلیل ایش انت کہ شاعری ء را یک رہندے تہاچہ شاعری بھنجی ء بازند
 کیزکنگ بوتگ ء شاعری وت چرے کیز ء ہزاراں سال ساری انت اگاں شاعری
 رہندے محتاج بوتیں تہ یا ء شاعری ء را آئی ء بنداتی ء بھنجی روچاں یک رہندے
 بوتگ ات یا پہ شاعری ء چماروچاں کہ یک رہندے ٹاہینگ بوتگ ات، وتی بھنجی
 کرتگ ات۔ بلے ماگندیں کہ شاعری چہ بندات ء ہم یک شتریں رنگے ء پیدا ک
 انت۔ شاعری ء را وزن، دریا ب ء رتب ء محتاج کنگ ء مطلب ایش انت کہ چہ
 انسانی وجدان ء تخیل ء در تلگیں شتر شتریں خیال ء را گٹ گیر بہ کن یا آئی در آگ ء
 دیماد یوارے مک بہ کن کہ اے وژنہ ایوکا پہ شاعری ء نقصان انت بلکن پہ شاعر ء
 ہم جور توم انت۔ بلے دگہ مکتب فکر ء زانتکار گوں کو ہنیں زانتکاراں ہم تب انت ء
 وزن ء رتب ء را پہ شاعری الٰہی زان انت۔ ایشانی نزیک ء پہ شعر ء وزن ہنچوش الٰہی
 انت چوش کہ پہ انسان ء گین کشگ۔ اے مکتب فکر ء زانتکار پہ شاعری ء جہل ء
 چاریں بینتاں الٰہی ء ہژدری کن انت۔

۱۔ خیال ۲۔ لہز / معنای ۳۔ وزن ۴۔ رتب

۱۔ خیال:

ماں شعرے لہزار ء ہما مشاہدہ ء تجربہ ء را گوش انت کہ ماں شعر ء پر بنداں

در شان بیت۔

۲۔ لہز / معنای:

ماں شعرے لہزار ء ہما لہز کہ بگریں ء سر جمیں معنای بہ داریت، ارزان

وانگ ء بیت ء پڑاہ معنابہ بیت ء گوشاں گزان مہ بیت ء اولی نظر ء زانگ بہ بیت کہ

شعر ء خیال چے انت۔

۳۔ وزن:

ماں شعری لبزار ء ہما کچ ء کس اس ء را گوش انت کہ ماں دریا باں آرگ بنت۔

۴۔ رتب:

شعری لبزار ء ہمک پر بند ء ہمک لبز ء تواریک حسابے داریت۔ اے لبز
ہرچوں وشتام ء وش زمیل بیت، شعر ء پر بند ء ہمنکہ وش لذت ء زیبا کنت۔

شاعری ء وزن ء رتب ء پریشکا ز لورت انت کہ اے چیز ہر چون پہ
شاعری ء پہ شاعر ء خیال ء در شان جنجال انت بلے چریشاں شاعری ء را یکے زمیل ء
دومی گور ء براہ رسیت۔ ہمے سبب انت کہ اے عہد ء کہ شاعری ء پہنات روج پہ
روج پراہ تر ء شاہیگان تر بوہان انت۔ اگاں کہ وزن ء رتب ء جنجال شاعر ء تب ء ہج
نہ کپ آنت۔ بلے ہمے سبب انت کہ ہمک شاعر پہ دلکش یا پہ کام ء ناکام بلے وزن ء
خیال ء الم ء داریت ء ہما جاہ ء کہ رتب المی انت چرائی وت ء دور داشت نہ کنت
پریشکا؛

”شاعری مارگ ء ہما در شان انت کہ پہ کچ ء کس اس انت۔“

بلوچی ء بئن دریاب

بلوچی ء فارسی زبانانی شعری ساچ بندر ء کیلے بوتگ۔ بلے و ہدے عربانی آئیگ ء پدماں فارس ء وتی سرزندى کرار داشت گڑا اندازہ ہمیش انت کہ سئے سد سال ء نزیک ء عربانی سرزندى ء حاکمیت ماں فارس ء برقرار بوتگ۔ آوہداں عربی اولی زحم فارسی زبان ء سرمان آتنگ۔ تاریخ شاہد انت کہ عربانی حاکمی ء سرزندى ء عہداں فارسی ء ہما حال بوتگ کہ مروچی ماں بلوچستان ء بلوچی نیگ انت۔ واجہ ء سلام ء واجہ ء زبان ء رادروت!

اے فارسی ء نیک بختی ات کہ سئے سد سالاں پد امیر اسماعیل سامانی ء ماں ترکستان، خراسان ء اصفہان ء وتی حکومت آؤرت۔ پدارند ء ۳۴۲ھ ء فارسی زبان اے ہلکواں سرکاری ء دفتری زبان بوت ء فارسی ء رافردوسی ء رودکی ء وٹیں راجدوستیں شاعر ء زانتکار رس ات۔ واجہ شمس العلماء مولوی محمد حسین نبشتہ کنت کہ و ہدے فارس ء عربانی سرزندى ہلاس بوت ء دوار فارسی وتی واجہ وت بوت انت کہ تہ چو مٹھو ء وڑا کہ و ہدے ماں ڈب ء انت تہ ہما زبان ء کہ ہیل ءے بہ دے نروندیت، بلے چہ ڈب ء در بنیت ء آجوبہ بیت گڑاپدا وتی زبان ء توار دنت ء فارسی

مہلو تک ء و انند گاں ہنچوش گرت۔ آواں سداں سال ء ہیل گر تگیں دگر ء زبان
یل دات ء وتی دوستیں زبان ء گپ ء تزان بناکت²۔

بلے تنا و ہداں فارسی ء چہ عربی ء ہنچیں بو مے چنگ ات کہ رود کی،
فردوسی، سعدی ء بہار ء ہم فارسی ء شعری ساج ء راجہ عربی شعری ساج ”فعلون،
فاعلن ء مفعولن“ ء جتا گرت نہ گت ء فارسی ء بُنی شاعری ء دریاب ء شعری ساج ”
دے دلی دے دالی دلی دالی“ دات نہ گت۔ بُندر ء بلوچی زبان ء شعری ساج ء بُنی
دریاب ہم چو فارسی ء بُنی دریاب ء بو تک۔

بلوچی زبان ہما بختا وریں زبان انت کہ آئی وتی یک ہنچیں تے کہ وتی
نزیکیں سیالیں زبانانی نزیکی ء دیجا ہم وتی بُج ء زلورت بر جاہ داشتگ ء ء ایند گہ
زبانانی رنگ ء نہ رجنگ۔ پریشکا فارسی ء گوں ہم بُزہ بیگی ء دیجا ہم بلوچی زبان ء وتی
شعری ساج ء آبی توار چہ فارسی ء جتا داشتگ انت ء وتی ہست بر قرار داشتگ۔ بلوچی
زبان ء شعری ساج ء بُن دریاب انت؛
”لے لڈے لیلاڑے لڈے لاڑے“

بلے فارسی ء ہرچ رنگے چہ عربی ء زرتگ آئی پہ زور اے رنگ بلوچی زبان
ء سرا ہم مُشتگ ء بقول ء ڈاکٹر انعام الحق کوثر نیگ ء:

”ایک طاہر انہ اندازے کے مطابق صرف قرآن شریف کے
کم و بیش پانچ سو الفاظ (مستقات کے علاوہ) پاکستان کی روزمرہ
علاقائی اور قومی زبانوں میں مروج ہیں۔ دوسری ملی زبان یعنی

² سخندان فارس، حصہ اول صفحہ نمبر 200-199، از شمس العلماء حضرت مولوی محمد حسین مکتبہ ادب اردو

فارسی علم و ادب، حکومت و حکمت اور فن و شاعری کی زبان تھی۔ اور اسے علماء، فضلاء، حکماء و عمال اور مورخین و شعراء نے کم و بیش انیسویں صدی تک ذریعہ اظہار بنائے رکھا اور قومی زبانیں ان سے متاثر ہوئیں اور متاثر رہیں گے۔ بلوچی زبان بھی ان دونوں زبانوں کی خوشہ چینی سے مستثنیٰ نہیں لیکن عمومی اثرات کے علاوہ بلوچی پر فارسی کے خصوصی اثرات بھی مر قسم ہیں“³۔

ہے سبب انت کہ فارسیء سرا عربانی سے سد سالی سر زندیء رنگ آورتء پدا بلوچیء ہے وتی شعری ساچء دریا باں ہوار بازیں چیزے وتی یل داتء سر زندانی زرت۔ بلکن بلوچی زبانء سرا اے بازیں چیز پ زور مُشگ بو تگ انتء اے زور مُشیء وت بلوچ حاکمانی دست مان انت۔ اگاں ماتار تخء بہ گندیں تہ ما اے گپء سہی بئیں کہ ما وتی ڈیہہء یک نہ یک وڑےء حاکم وت بو تگیں۔ پرے گپء مارا کسء چُچ نہ گرتگ کہ ما وتی ڈیہہء وطنء در بلوچی زبانان کار مرز بہ کنیں۔ بلے ما تار تخء اے دل پدر دیں جاوے گندیں کہ حاکم بلوچ انت بلے سرکاری زبان فارسی انت، حاکم بلوچ انت بلے سرکاری زبان سندھی انت، حاکم بلوچ انت بلے سرکاری زبان اردو انت۔ اے بلوچی زبانء سک سری انت کہ دگرانی زونڈانی چیراء و تیگانی دست ئے گروء سک انت، بلے زندگ انت۔

اے کتابء نبشتگ کنگء مئے مُراد ہمیش انت کہ یکے ما بلوچی زبانء جندء دریا باں دیما بیاریں دانکہ گارء گارات مہ بنت۔ اے و ہدی اے دریاب داں گاراتی

³۔ بلوچستان میں اردو، صفحہ ۳-۳، ڈاکٹر انعام الحق کوثر، مقتدرہ قومی زبان، اسلام آباد

ء جُہلائی سرانت بلے پٹ ء پول ء لوٹ ء یاہورت چاری ء گندگ بنت۔ اے دریابانی گارتی ء جاورتداں سرانت کہ مئے لبزانک ء شرتریں سرچریشاں بے سمانت۔ یک و ہدے واجہ عطا شاد ء وڑیں کلانیں زاننکارے ء اے دریاباناں ”مہمل“ بزاں پونجت ء ہنچائیں لبزگوشنگ۔ آئی وتی کتاب ”دزین“ ء ایشان ء ہمے نام داتگ بلے و ہدے پدا ایشانی سراپچار کنت۔ ایشان تپاسیت تہ وتی اولی حیال ء رد کنت ء پدا ہمے بلوچی ء دریابانی تہا شاعری ہم کنت۔ اے بابت ء مارند ترادروراں دیماکاریں۔ چرے گپ ء مئے گوشگ ء مرادایش انت کہ مئے جند ء دریاب اچ ماہنچوش دُور کنگ بوتگ انت کہ مئے شہزانت ء کلانیں سر ہم کدی کدی سہہ و رانت۔

اے و ہدی بلوچی زبان ء شاعری در بلوچی کچ ء کساس یا دریاباں بیگ ء انت۔ چریشی یکے و بلوچی زبان ء شاعری سک گران بوتگ۔ ہنچوش گران کہ اے و ہدی سک کمتیں شاعر ہست انت کہ پہ کچ ء کساس شاعری کن انت۔ دومی لبزیاں باز کمتیں شاعر ء شاعری کچ ء کساس ء بروبر کانت، نہ تہ منی حیال ء ہشتاد در سد شاعر کہ چرایاں رژن، دید ء پمبہ حیال ء وانند ہیں شاعر ہم ہوار انت کہ ماں شاعری ء کچ ء کساس ء رد و ر انت۔ دریاب، مکر میانی (زحافات) نام منی حیال ء اگاں یک دو شاعر ء راسرجم ء یات بنت دگہ گپے، بلے اے ہنچوش گران انت کہ یات بیگ اش مشکل انت۔

دومی نیمگ ء مئے انوگیں شاعری ء اثر مئے ساز ء زمیل ء سراہم ہنچوش کپگ ء انت۔ چیا کہ ساز ء زمیل ہم پہ کچ ء کساس انت۔ اگاں مئے شاعری در بلوچی کچ ء کساس ء سراہیت تہ اے گپ المی انت کہ مئے ساز ء زمیل ء ہم در بلوچی رنگ ء بیت کہ مروچی باندا ت ماگندگ ء ایں۔ باز کمتیں ساز گران انت کہ زگریں بلوچی ء ساز جن آنت۔ باز نادان ء ناپو ہیں ہمبل اے کرد ء بلوچی ساز ء زمیل ء دیمشت

گوشتیت بلے حق و چوش نہ انت۔ بلوچی شاعری و وڑا بلوچی ساز و زمیل و پڑوت سک
 پڑا و شائیکان انت کہ کیے مئے در بلوچی دریا باں شاعری و دومی زبانانی زمیلی رنگ
 مان گیتنگ و دومی بلوچی و ساز نام گپتیس دیمشتاں دگہ زبانانی ساز و دروشم بلوچی
 زبان و ساز رنگ و آؤرتگ بلے دیمشت دگہ چیزے و ”چربہ سازی“ دگہ۔

اے گپ و مستریں علت ہمیش انت کہ ہر یک زبانے و وتی جند و لوٹ و
 گزر بنت و ہر زبان و وتی یک چاگردے بیت کہ وتی تہے داریت۔ اگاں یک زبانے
 و ہنج و زور تان و پہ زور دومی زبان و سرا بہ لڈے گڑا ہنچوش گران بیت کہ اے
 و ہدی مئے شاعری گران انت۔ اگاں یک شاعرے وتی تجربہ و زانت و یک ہنچیں
 شعرے پر بندیت کہ کچ و کساس و بروبر انت بلے اے گوشت نہ کنت کہ اے
 شعر کجام دریاب و انت، اے گرانی و یک درورے۔ اے میراث ماراچہ فارسی
 زبان و رستگ۔

ماں فارس و عرب سر زندگی و اسلام و آئیگ و رند فارسی زبان و وتی
 شاعری ساچ و ہوار دگہ سداں لبز بادات و رندا ہما حشر کہ گوں فارسی زبان و عربی
 زبان و گرتگ ات، فارسی زبان و گوں بلوچی زبان و گت۔ مئے گوشگ و مراد ایش
 انت کہ و ہدے فارسی زبان مئے وتی حاکمانی پارست و بلوچی زبان و سرا مشگ بوت
 تہ بلوچی زبان و دگہ ہنج راہ و درے نیست ات کہ وت و چرے زبانانی گور سوچک و
 بہ رکنیت۔ پدا بلوچی زبان و صداں لبز عربی زبان و اتک و بلوچی و شاعری و ساچ
 لے لڑے و جاہ و فاعلن و گپت و پدا اے فاعلن و ہنچوش دیماشت کہ بلوچی و
 لے لڑے و پو ”نخت“ و ”مہمل“ لبز زانگ بوت انت۔

عربی زبان و ماں بلوچی و ہلکواں آئیگ و عربی شعر و ساچ و شاعری بینگ
 و پدا اے مارشت دیماتک کہ ماں اے شاعری و شاعری سک گران انت۔ چیا کہ

عربی زبان ء تب دگرے ء بلوچی زبان ء دگرے۔ عربی زبان ء چاگرد ء آئی گزر دگر آنت ء بلوچی زبان ء دگر۔ عربی زبان ء آب ء آوانی توارد گرانٹ ء بلوچی زبان ء دگر۔ عربی باز دیماشتگیں زبانے ات ء بلوچی یک پدمنتگ ء ویتگانی دستاں ایرمادیں زبانے ات، پریشکا بلوچی زبان ء عربی زبان ء دستاں مل ات نہ گت ء شاعری ء ازمانی زانگ یہ بلوچی زبان ء شاعر اں جنجالے بُوت۔

اے گپ پد رنگ کرزیت کہ ایوکا بلوچی زبان ء اناں بلکن فارسی ء اردو ہر دوزباناں عربی ء دستاں مل ات نہ گت، ء فارسی زبان ء عربی ساچ ء بلے وتی تب ء رد ء چار وزن ء دریاب (بحر) دگہ اوبادگت۔ اردو ء ہم یازده چہ عربی ء چار چہ فارسی ء زرت ء وتی شاعری ساچ ء رہند جوڑکت۔ اے گپ گوشگ کرزیت کہ عربی ء گل نوزده دریاب آنت۔ کز ایک شاعرے ماں اردو ء دوازده دریاباں شاعری ساچ ء سرپد بہ بیت ء آئی ”بحر“ زحافات ء ناماں بہ زان انت۔ ہے سبب انت کہ باز سنجیدگیں شاعر پرے گپ ء بیچار ء انت کہ اردو زبان ء باید انت وتی بُنی یاماتی زبان ء رہنداں بہ زوریت بزاں عربی ء اے گر انیں دریابانی بدل ء ہندی ء آسانیں ”پنگل“ ء شعر ساچی بہ کنت دانکہ اردو ء شاعری ارزان ء زبان ء جند ء تب ء بہ بیت۔

مختلف زبانانی لوٹ ء گزر ء تب ء بابت ء واجہ پروفیسر سعود حسین خان (علی گڑھ) ڈاکٹر سمیع اللہ اثرنی ء کتاب ”اردو ہندی کے جدید مشترک اوزان“ ء پٹاری نشتانک ء وتی جند ء چکا ستگیں بوتنے ء ذکر ء چوش کنت؛

”میں نے اپنے قیام پیرس 1952 میں بحر ہرج مشمن سالم (مفاعیلین، مفاعیلین، مفاعیلین) پر عربی، فارسی اور اردو کے اشعار منتخب کر کے یہ تجزیہ کیا تھا کہ ایک عرب اور

ایک ایرانی دوست سے ان اشعار کو تحت اللفظ پڑھنے کو کہا۔ عرب ایرانی سے کہتا کہ تم خارج از وزن ہو جاتے ہو اور ایرانی عرب پر الزام دھرتا کہ تم شعر میں سکتہ ڈال دیتے ہو۔ اس کے بعد میں نے اسی وزن پر اردو کا ایک شعر خود پڑھا تو دونوں مجھ پر برس پڑے کہ تم بالکل وزن سے خارج شعر پڑھ رہے ہو۔ میرا اصرار یہ تھا کہ تم دونوں غلط ہو اور میں صحیح ہوں۔ اصل صورت یہ تھی کہ عربی، فارسی، اردو تینوں زبانوں کا اپنا اپنا لسانی مزاج اور صوتی آہنگ ہے، دوسرے الفاظ میں صوتی شکنجے میں یہ شکنجے ان زبانوں کے شعری آہنگ پر اپنے اپنے طور پر اثر انداز ہوتے ہیں۔ باوجود اس کے کہ عروضیوں نے وزن کی ایک کسوٹی مقرر کر رکھی ہے۔“

اے یک سر جمیں دریا بےء حال انت کہ ایسی چاریں کچھ ہفت ہفت آہ
 نیگ انت ء برابر برابر انت۔ ہما دریا ب کہ ناسر جم انت ء جتا جتا کچھ نیگ انت ہماواں
 ہے وڑا بے چکا س ء تہ آوانی چے حال بیت۔ پریشکی اردو زبان ء بازیں زانتکار ء نامی
 نیں شاعر ہم یہ اردو زبان ء شاعری ساچ ء ہندی زبان ء ”پنگل“ ء زورگ ء شتر تر ء
 ارزانی بنت۔ اے درگت ء ما واجہ پرو فیسر گیان چند جین ء نبشتانک ء یک بہرے
 دیما کاریں؛

”کئی حضرات نے اردو اور ہندی عروض کا تقابلی مطالعہ کیا ہے یا اردو میں ہندی بحروں کے استعمال پر اظہار خیال کیا ہے۔ ڈاکٹر مسعود حسین خان زیر نظر کتاب کے تعارف میں مطلع کرتے ہیں کہ اس صدی کے چوتھے دہائی غالباً (چوتھے ربع) میں انہوں نے ہندی اردو عروض کے بعض پہلوؤں کا تقابلی نقطہ نظر سے مطالعہ کیا ہے۔ میری نظر سے ان کی وہ تحریر نہیں

گزری۔ اگر ان کے مجموعے ”زبان اور ادب“ میں شامل ہوتی تو مجھے اس کی یاد نہیں لیکن میں نے اس موضوع پر کچھ اور تحریریں دیکھی ہیں۔ مثلاً

۱۔ سلیم جعفر کی ”کیا میر نے سویا چھند میں غزلیں کہی ہیں“۔

قومی زبان کراچی یکم اکتوبر 1958

۲۔ سلیم جعفر کی ”اردو اور ہندی کی مشابہ بھریں“۔ قومی زبان

کراچی 16 جنوری 1959

میرے تین مضامین میں اس موضوع پر غور کیا گیا ہے۔

۱۔ ”اردو اور ہندی عروض کے مشترک مقالات“ ارمغان

مالک دوسری جلد 1971

۲۔ ”اردو کے موزوں ترین نظام عروض“ مضمونہ ذکر و فکر

1980

کئی حضرات نے اردو شاعری کے لیے ہندی پننگل کے اختیار کرنے کی وکالت کی ہے۔ مولوی عبدالحق نے کلیات قطب شاہ پر تبصرہ کرتے ہوئے لکھا ”لیکن سب سے بڑا انقلاب جس نے اردو ہندی میں امتیاز پیدا کیا وہ یہ تھا کہ عروض میں بھی فارسی ہی کی تقلید کی گئی۔ اور بغیر کسی تغیر و تبدل کے اسے اردو میں لے لیا۔ فارسی نے اسے عربی سے لیا تھا، اردو کو فارسی سے ملا۔ اگر اردو (ریختہ) کو ادبی نشوونما دکن میں حاصل نہ ہوتی تو بہت ممکن تھا کہ بجائے فارسی عروض کے ہندی پننگل ہوتا کیونکہ دو آہ گنگ و جمن میں آس پاس ہر طرف ہندی تھی اور ملک کی عام زبان تھی برخلاف اس کے دکن میں سوائے فارسی کے کوئی اس کا آشنا نہ تھا“۔

”عظمت اللہ خان کی نظم ”برکھارت کا پہلا مہینہ“ پر تبصرہ کرتے ہوئے رسالہ اردو جنوری 1963 میں لکھا کہ یہ خالص

ہندی چیز ہے۔ ہندی ہی کی بحر میں ادا کی گئی ہے جو اس کے لیے
موزوں ہے۔“

”نظم طباطبائی نے ”شرح دیوان غالب“ میں ان سے زیادہ کھل
کر لکھا۔ غالب کے رباعی کے مصرع دل رک رک کر بند ہو گیا
ہے۔“

”غالب کی ناموزونیت کی وجہ یہ بتائی کہ ہمارا مزاج عربی اوزان
کے لیے موافق نہیں ہے ان کا مشورہ ہے کہ اردو کہنے والوں کو
پنگل کے اوزان میں لکھنا چاہیے جو زبان ہندی کے اوزان طبعی
ہیں۔ اردو شعراء عربی کے اوزان میں ٹھونس کر شعر کہا کرتے
ہیں اور ہندی کے جو اوزان طبعی ہیں اسے چھوڑ دیتے ہیں۔ یہ
ایسا ہی ہے جیسے کوئی انگریزی قصیدہ بحر طویل میں کہے کوئی
انگریز اسے موزوں نہیں کہے گا۔ اس کے برخلاف پنگل کے
سب اوزان ہم کو موزوں معلوم ہوتے ہیں۔ وجہ اس کی یہی
ہے کہ وہ سب اوزان ہمارے اوزان طبعی ہیں۔“

بُرزءِ حیلانی دیما آگئے مئے مُراد ہمیش انت کہ ہر یک زبانے ءوتی تب ء
چاگرد ءوتی لوٹ ءگزر بنت ءہمے رد ءزبان ءازم توری کجام ازم بہ بیت زیات دیما
شُت کنت چیا کہ ماں وتی زبان ءہج ءزلورت ءپیلہ کنت تہ اے ازم ءزیات آسودگی
ء ارزانی پیدا کنت۔ اے دگہ زبان ستر وش تب ءگل مزاج بہ بیت بلے گران
بیت۔ چوش کہ مابلوچی زبان ءشاعری ءگندگ ءایں، توری کجام یک ماہتا کے
چست کن بچار، دوچار پر بند ءابید دگہ ہج پر بند پہ کچ ءکساس نہ بنت توری حیاں وش
بہ بنت۔ کدی کدی من وت مُردنی سک ارمانی بوتگلوں کہ چونیں چونیں وشیں
حیاں بے کچ ءکساسی ءسبب ءبے مزک ءبے تامی ءارجان بوتگ انت۔ چیا کہ

شعر وزن ء کساس ء تہامہ بیت گڑا مڑ گے مان نہ بیت پریشکا وزن ء راشاعری ء
بنداتی تو ماں کیے زانگ بوتگ۔

من دلجماں کہ اگاں مئے ورنہاہیں شاعرانی دیماہے عربی ء فارسی ء شعری
ساج ء جنجال مہ اوشنتیت تہ آچہ شریں شاعران بوت کن انت۔ مئے اے گرانیں
بارء ماں کوپگاں زورگ ء مستریں مراد ہم ہمیش انت کہ ماوتی شر حیاں ء لئہ تنیں
شاعراناں چہ جنجال ء در گرت بہ کنیں۔ دانکہ آگہتریں وڑے ء وتی شر شریں
حیالاں وتی جندء زبان ء دریاہاں پہ ارزانی ء درشان گرت بہ کن انت۔

ہنچش کہ ماساری ء گوشت کہ بلوچی زبان ء بُن دریاہ ”لے لڈے
لیلاڑے لڈے لاڑے“ انت۔ اے بُن دریاہ انت کہ چریشی دگہ بازیں دریاہے
درتلگ کہ مراواں سرجم ء ناسرجم دریاہ ہوار انت کہ آوانی بابت ء دیم ترء تاکاں
گپ جنگ ء آوانی پجار کنگ بیت۔

دریاب و نام پر بندی

شاعری و ماں بنی آدم و زندمان و کدی وتی گام ایر کرتگ انت؟ اے مئے ہستیں تاریخ و زانت و ساری و گپے۔ ہماروچ و کہ تاریخ و ماں انسان و زندمان و وتی چم پتچ کرتگ انت شاعری و رابز گنیں و رنا ہے دیستگ و۔ بلے شاعری و رادود و دستور، راہ و راہ بند و زبنا کیں حصار و کدی کیز کنگ بوتگ؟ ایٹی پتہ ہم سر جمیں راستی و گول دات نہ بیت و اے بنگ و سر اما ساری و تران کرتگ۔

اے گپ انسان و بن تب و انت کہ آہر چیز و راوتی پابند کنگ و، لہتیں دستور ٹاہینیت۔ گوش انت کہ کلاں ساری شاعری و راپونان و مہلونک و دستورے بخشاتگ۔ چریشی پد 50ھ و عربی و شہشناہیں زبان و وتی شاعری و رایک دودے داتگ۔ اولی رندا عربی زبان و زانکار واجہ خلیل ابن احمد عروضی و عربی زبان و شاعری و دریابی زانت بکشاتگ۔ چرائی پد فارسی و ایندگہ زبانان چہ عربی و دریابی زانت زرتگ و ہے زانت و رد و وتی شاعری و رارد و بند داتگ۔ بلے ایٹی و معنا اے ہم نہ انت کہ چہ واجہ خلیل عروضی و ساری شاعری چو بے لگامیں اشر و بوتگ۔ بلکن و ہما و ہداں ہم ہندی و ”پنگل“ فارسی و را ”دالی“ و بلوچی و را ”لاڑے“ و ٹیس باز کو نہیں شاعری و ساچ و دستور بوتگ بلے اے شاعری ساچ و رازانت و دانش و بساط دیگ نہ بوتگ۔ ہے شاعری ساچ انت کہ کوہن و چہ کوہن تریں زمانگ و ہم کتہ و پر بند و دو جتائیں رنگ بوتگ انت و اے پرک از می پر کے بوتگ۔

واجه خلیل ابن احمد عروضی ء ماں عربی زبان ء پانزدہ رد ء بندیں دریاب
 ٹاہینتگ۔ بوت کنت کہ چه خلیل عروضی ء ساری عربی زبان شاعری ساچ چو فارسی
 ء ”دلے دلی دالی“ یا چو بلوچی ء ”لے لڑے لاڑے“ ء وڑیں زمیلی ساچے بوتگ کہ
 خلیل عروضی ء رند تر ء آوان ء فعلن، فعولن ء مفاعلن وڑیں کسائی لبزانی تہا
 آؤرتگ۔ بلے اے پانزدہیں دریاب مہلونک ء ہنچوش دل ء کپت انت کہ آواں
 ایسی ء تہا گیشی آؤرت ء نوزدہ گرت انت ء پداہر زبان وتی وتی تب ء ہیل ء رد ء اے
 دریابانی تہاکم ء گیشی آؤرتگ۔ ہنچوش کہ فارسی زبان ء شاعران عربی زبان ء چھے
 دریاباں چیزے زرتگ ء چیزے یل داتگ ء پداوتی دگہ چار دریاب ہے ترتیب ء رد
 ء ٹاہینتگ۔ فارسی یک پڑاہ ء شاہیگانے زبانے ات ء باز دیست ء زانت ء بود ء زبان
 ات۔ وانگ جاہاں ء زانتی ء لبزانی پٹ ء ہم دیما ات۔ باید و ہمیش ات کہ فارسی ء
 شاعری ساچ یل مہ داتیں، بلے زور ء سرارہ انت ء فارسی ء چوش نہ کنگ ء دگہ
 بازیں زبانے ء راہے عربی زبان ء ہے ساچ ء شاعری کنگ ء لاچار گت۔ ہے سبب
 انت کہ مروچی بلوچی زبان ء جند ء دریاباں گوں بلوچ مہلونک ء پچارونکی کنگ ء ما
 مجبوریں۔ بزاں بلوچ مہلونک چه عربی شعری ساچ ء آشنا ء بلوچی شعری ساچ ء نا
 آشناکس انت۔

باید و ہمیش انت کہ بلوچی زبان ء چد ء ساری اے نیمگ ء وتی نیکیں نظر
 شانک بہ داتین ات۔ ہنچوش کہ بلوچی لبزانی ٹڈیاں بہ گندے تہ شاعری سیرے ء
 رم نیم کیاں یا نیم پاہ ء بروبر ء انت بلے ہر کس ء گوں وتی شعر ء کار بوتگ، شاعری ء
 اناں۔ نبشندکار ء یک رندے ماں دریاب ء بُن گپ ء یک نبشاندکے ماہتاک بلوچی ء
 چھاپ کنائینت کہ باز ساڈاگ بوت۔

اے گپ الٹی انت کہ یک نوکیں چیزے کہ دیما کئیت آرانامے ہم پر
 بندگ بیت۔ من وتی زانت ۽ رد ۽ اے دریاب ۽ گوں ایشاں ہمگر نچیں لوزمان ۽ نام
 پر بستگ۔ داں حدے ۽ کوشت کرتگ کہ اے نام بلوچی زبان ۽ پچار تنگیں بہ بنت ۽
 ارزان ہم بہ بنت ۽ ہما چیز کہ دیما اتلگ آئی شری ہم بنت ۽ ردی ہم۔ البہ چوش
 بوت کنت کہ من اے نام گوں دریاب ۽ ہمگر نچ زرتگ انت کہ حشکاوگ ۽ مہلونک
 چریشاں بلکن ناسر پد بہ بنت کہ شاہیگانیں بلوچستان ۽ جگہیں بلوچی ۽ حلقہ دُور ۽ جتا
 جتا انت۔

واجہ خلیل احمد عروضی ۽ پہ شاعری دریاب ۽ گوں ایشاں ہمگر نچیں
 لوزمان پہ دو جتا جتاں چیزانی نام زرتگ۔ یک نیمگے آشا عری ۽ دریائے زانت ۽ آرا
 ماں ”بحراں“ بہر کنت ۽ دومی نیمگ ۽ یک گدان یا لوگے لیکیت ۽ گوں ساد ۽ گلی میہ
 ۽ کار بندیت کہ منی حیاں ۽ اے یک زوری ۽۔ بلے بوت کنت کہ واجہ خلیل
 عروضی ۽ ساری ہم عربی زبان ۽ شاعری ۽ رایک نہ یک ڈولیں دودے بوتگ ۽ آوانی
 لہتے نام بوتگ کہ واجہ خلیل ۽ ہما ڈرا اشتگ انت۔ ہر چون کہ واجہ خلیل ۽ اے دو
 جتاں چیزانی پہ یک چیزے ۽ نام ۽ سراہچ زانوگر تاروزنہ گرتگ بلے یک نیمگے دریاب
 دگہ نیمگے گدان یا لوگ ۽ نام پر بندگ ایراد ۽ تکان ۽ دست ۽ دنت۔ چیا کہ دریاب
 گدان دو جتاں چیز انت۔ دریاب وتی شری بنت ۽ لوگ ۽ وتی۔ دریاب شریاں ہوار آئی
 لوزمانی وتی نام بنت ۽ لوگ ۽ شریاں ہوار لوزمانی وتی۔

اصل ۽ اے گپ راستے کہ شاعری یک دریائے، آئی ۽ چست ۽ ایر ہمنکہ
 باز انت کہ آئی پوریات ۽ دگہ دریائے بہ کنت۔ بزاں دریاب ۽ جل ۽ دریائے بہ
 کنت۔ شاعری ۽ آئی ہمگر نچیں لوزمانی نام ۽ جل ۽ دریاب آئی ہمگر نچیں لوزمانت بہ
 کنت۔ بلے وہدے خلیل ۽ چوش نہ کرتگ تہ بلیگ بوتگ ۽ کدی گدان ۽ گلہ

۽ ڪڍي بان ۽ تمب ۽ زرتگ۔ من نڀستڪار ۽ ڇه واهه خليل ۽ اے بليگي ۽ درس
 گپنگ ۽ درياءَ رادرياءَ ديم ڇه ديمي ۽ داشتگ۔ مستري گپ ايش انت که هچ چوشين
 سر ظاهري چيزے نيست که آشاعري ۽ وڙين درياءَ اسباباں وتي سراپيله کت به
 کنت۔ اے گپ که ماں ڏيهه ۽ حشڪا وگيں دگ يل داتگ ۽ تو امين نام دريار بار ۽
 زرتگ۔ زوراں سري ۽ زانگ مه بيت يابلک دوستي ليگگ مه بيت۔ اے نام من
 هم زاناں اول سراوانوکاں، هجکه کن انت ۽ ايراءِ يک درے بنا بيت، بلے زانتي
 ايرادوش اتک کنگ لوڻيت البه من اے دسبدي ۽ کناں که من زاننگ شاعري ۽
 آئي لوازمان ۽ جتاين ۽ بے رهنديں چيزاني بدل ۽ يکيں چيز ۽ آئي، همگر نخيں لوازماني
 ناماں توار جتگ ۽ ماں اداں ماشاعري ۽ بابت ۽ پر بستگيں ناماني پچار ۽ کنين دانکه ديما
 روگ ۽ وانگ ۽ ارزاني به بيت۔

درياب:- درياب ۽ لغتي معنادريا / سمندر انت که ماں عربي ۽ ”بحر“ گوشگ بيت۔
 بلے شاعري ۽ لبراز ۽ اے کشاب ۽ اشتاب ۽ هماجم ۽ گوش انت که چراواں شاعري ۽
 وزن ۽ کساس اير کنگ بيت۔ عربي ۽ فارسي ۽ ايشرا ”بحر“ گوش انت۔

جوار: اے لغتي معناء درياءَ هما جوار انت که ماه ۽ اول سر ۽ درياءَ چست ۽ اير ۽
 سازيت۔ ماں شاعري لبراز ۽ هما دوئين بند که گال ۽ اول سر ۽ کا انت جوار گوشگ
 بيت۔ جوار ۽ ماں عربي، فارسي ۽ اردو ۽ ”مطلع“ گوش انت۔

جلار: اے لغت ۽ تهادرياءَ هما جوار انت که ماه ۽ گڏ سر ۽ درياءَ چست ۽ اير ۽ سازيت۔
 ماں شاعري لبراز ۽ هما دوئين بند که گال ۽ گڏ سر ۽ کا انت، جلا گوشگ بنت۔ جلا ۽
 ماں عربي، فارسي ۽ اردو ۽ ”مقطع“ گوش انت۔

زر: اے لغت ۽ تهادرياءَ يک جهلاکي ۽ گوش انت۔ زر ۽ ماں عربي، فارسي ۽ اردو ۽
 ”مصرع“ گوش انت۔

سر زر: اے لغتی معناء دریا، جہلانگی، ہما سیمسر، گوش انت کہ یک زرے بندات بیت، ماہیگ، ہست، نیستی، جاو، سما کپیت۔ ماں شاعری لبزار، اے شعر، ہر ”دوبند“ یا بئیت یا ”شعر“، اولی بند، را گوش انت ماں فارسی، اردو، سر زر، را ”مصرع اولیا پہلا مصرع“، گوشگ بیت۔

بن زر: اے لبز، لغتی معنادریا، جہلانگی، ہما حد انت کہ یک زرے کٹیت، دومی زر بندات بیت۔ ماں شاعری، لبزار، اے ہر پر بند، ”دوبند“ یا بئیت یا شعر، دومی بند، را گوش انت۔ بن زر، ماں فارسی، مصرع ثانی، ماں اردو، دوسرا مصرع، گوش انت۔

زر بار: اے لبز، لغتی معنادریا، ہما ہند انت کہ اوداں زر بیت بزاں دریا، ہما جہلانگی کہ اوداں بازیں زرے موجود بیت۔ ماں شاعری، لبزار، اے ہمک دوبند، را گوش انت۔ زر بار، ماں فارسی، شعر ماں عربی، بئیت، ماں اردو، بیت، شعر ہر دو گوش انت۔

چریشی ساری کہ ما ایندگہ نامانی پچار، بہ کنیں، اے گپ الٰہی انت کہ گوشگ بہ بیت کہ ماں دریا باں کچ، کساس کنگ، و ہداں کتّاب، اوشتاب کار مرز بنت کہ عربی، فارسی، اے لبزاناں سبب، و تند گوش انت۔ البہ لبزے ”فاصلہ“ انت کہ بلوچی لبزاناں نئیت، پریشکا من ”فاصلہ“، دوئیں بہریل داتگ انت۔

یک گپے کہ باید من اداں بہ گوشان، ایش انت کہ اے سبب، و تند، فاصلہ، ہیل گرگ، پہ شاعری، الٰہی نہ انت، چوش نہ انت کہ کسے اے لبزاناں ہیل مہ کنت، آشاعری، کساس، نہ زانت یا شاعری، و نڈات گرت مہ کنت۔ اے لبز پریشکا آرگ بوتگ انت کہ اے یک نزوری، زانگ مہ بیت۔ کچ، کساس کنگ، اے لبزیک گیشیں بار، ات، بس۔ ایشانی بدل، اے یات کنگ بس انت کہ کچ،

کسّاس ء و ہداں کثّاب ء بروبری ء کثّاب ء اوشتاب ء بروبری ء اشتاب بلیت۔ چوش کہ دلبر ء زالم ء لبز انت۔ دل بر ء ’د ء ب‘ دوئیں کثّاب انت ء زالم ء ’ز ء ل‘ کثّاب انت ء ہے وژاد لبر ء ’ل ء ر‘ اوشت انت ء زالم ء ’الف ء م‘ اوشت انت۔ ماں کچ ء کسّاس ء دلبر ء زالم ہم وزن انت ء ’لاڑے‘ ء کسّاس ء انت کہ فارسی ء ’فعلن‘ ہم وزن بنت۔ ماسب و تد ء فاصلہ پہ ہر تیج آؤرتگ انت۔ چرے گپ ء سرپدی ء پدما ایندگہ نامانی پیجّار ء کنیں۔

نبیل: اے لبز ء معنادریا ء پڑی ء انت۔ ماں شاعری ء لبز اے اے دریاب ء کسّاس ء یک توے زانگ بیت۔ ایثی دو بہر انت یکے ء سمبر ء دومی ء ہو سام گوش انت کہ ماں عربی، فارسی ء ہم اردو ء ایثان ء ’سبب خفیف‘ ء ’سبب ثقیل‘ گوش انت۔ سمبر: ماں لغتی معناء اے دریاب یک پڑی ء جاوے، بلے ماں شعری لبز اے اے ہما دو آبی لبز انت کہ آئی اولی آپ کثّاب ء گڈی آب اوشتاب بہ بیت۔ ماں فارسی ء عربی ء سمبر ء ’سبب خفیف‘ گوش انت۔ چوشکہ در، یل، گل، دل، شَم، گم، مَن ء دگہ دگہ۔

ہوسام: ماں لغت ء اے ہم دریاب پڑی ء جاوے ء نام انت بلے شعری لبز اے اے ہر ہما سے آبی لبز اے را گوش انت کہ آئی ء اولی دوئیں آب کثّاب بہ بنت ء سیسی آب اوشتاب بہ بیت۔ اے لبز ء ماں فارسی ء عربی ء ’سبب ثقیل‘ گوش انت، چوشکہ

زلم، کرم پنگل، چنگل، زبر، سقر ء دگہ دگہ

آلاڑ: اے لبز ماں لغت ء دریاب ء آپ ء پدروگ ء یک جاوے، بلے ماں شعری لبز اے اے دریاب ء کسّاس ء یک توے زانگ بیت۔ ایثی ء ہم دو بہر انت کہ یکے ء رتیج ء دومی رتبر گوش انت۔

رتج: اے لبزء ماں لغت ء درياءِ آپ ء پدروگ ء یک جاوړے زانگ بیت۔ بزماں
 اے آلاڑء یک نمونگے، بلے ماں شعری لبزء ء ہما سے آبی لبزء ء گوش انت کہ
 آئی اولی دوئیں آب یکجائی ء کتّاب بہ بنت ء گڈی آب اوشتاب بہ بیت۔ رتج ء
 ہو سام ء تھا اے جتائی ء دگری انت کہ ہو سام ء اولی دوئیں آب جتا جتا کتّاب بنت ء
 رتج ء یکجائی۔ چوشکے گور، گرہ، بیا، کرم ء دگہ دگہ۔۔ اے لبزء راماں فارسی ء عربی ء
 ”وتد مجموع“ گوش انت۔

ربدر: اے ہم آلاڑء یک جاوړے ء نام انت، بلے ماں شعری لبزء ء اے ہما چاریا
 پنج آبی لبزء ء گوش انت کہ آئی اولی دوئیں آب کتّاب ء نیام ء آب اوشتاب ء گڈی
 آب پدا کتّاب بہ بیت چوشکے کوار، گووار، گوہار، شہار، سرگ، دریگ ء دگہ
 دگہ۔۔۔ اے لبزء راماں فارسی ء عربی ء ”وتد مفروق“ گوش انت۔

ہمک یک زربارے ء شش دگہ بہر بنت کہ ایشان ء ہم نام دیگ بوتگ۔ سے بہر
 سر زربزاں ”مصرع اولی“ ء سے بہر بن زربزاں ”مصرع ثانی“ نیک انت۔ بزماں
 ہر زربارے ء سر زربزء اولی لبزء ر ایک نامے ء گڈی لبزء رادگہ نامے ء نیامجی ء دگہ
 نامے بیت۔ ہے وڈا بن ء اولی لبزء رادگہ نامے، گڈی لبزء رادگہ نامے بیت ء ایشی
 نیامجی لبزء نام ہما بیت کہ سر زربزء نیامجی ء لبزانی بوتگ۔

گورم: ایشی لغتی معنادریاب ء چول انت بلے ماں شعری لبزء شعراء اولی زربزاں
 سر زربزء اولی لبزء معناء زانگ بیت کہ اے لبزء راماں فارسی ء عربی ء اردوء ”صدر
 “ گوش انت۔

دیگی زربزء ماں لغت ء اے ہما زربزء انت کہ درياءِ اول سرء کیت انت، بلے شعری لبزء
 ء اے لبز سر زربزء گڈی لبز انت کہ سر زربزء سرجم کنت ء زربزے جوڑ بیت۔ ایشرا
 ماں فارسی، عربی ء اردوء ”عروض“ گوش انت۔

پد گورم: ماں لغت ء اے ہماچول ء گوش انت کہ کندی ء دیمالگک ء پد چست بیت ء
اے دریاء مستی ء دروش ء دنت۔ شعری لبزار ء اے بُن زر ء اولی لبز ء را گوش
انت کہ ماں فارسی، عربی ء اردو ء ایشرا ”ابتدا“ گوش انت۔

پدی زر: ماں لغت ء اے دریاء ہمازر انت کہ پشت ء ایر انت۔ ماں شعری لبزار ء
اے بُن زر ء گڈی لبز انت کہ بُن زر ء ہم سرجم کنت ء چریشی زربار ہم سرجم بیت۔
اے لبز ء رماں فارسی، عربی ء اردو ء ”ضرب“ گوش انت ء ”عجز“ ہم۔

ناؤ: (نون الف ہمزہ واؤ ء پیش ء): ماں لغت ء اے دریاء ہما جہلانکی ء را گوش انت کہ
آراہچ کچ ء کساس نہ بیت۔ اے چہ دریاء جہلانک ترس جاہاں کیلے۔ بلے ماں شعری
لبزار ء اے ہما لبزان ء گوش انت کہ گورم ء دیمی زر، پد گورم ء پدی زر ء لبزانی
نیامچی ء موجود انت۔ ایشرا ماں فارسی، عربی ء ”حشو“ گوش انت۔

چرے جہل ء شعر ء زربار ء ما بزر ء نامانی درو ء دیما کاریں:

ساعتے شنزت ء سد ساعتی تبدے دات ء

امر اوں گوست نہ بوت زرد ء کتاب ء معنا

اولی زر ء اولی لبز ”ساعتے“ گورم انت ء ”دات ء“ دیمی زر انت۔ ء اے

دوئیں لبزانی نیامچی ء لبز ”شنزت ء سد ساعتی تبدے“ ناؤ انت۔ ہے وڑا بُن زر ء

اولی لبز ”اُمر اوں“ پد گورم انت ء ”معنا“ ء لبز پدی زر انت۔ اُمر اوں ء معنا نیامچی

ء لبزان ”گوست نہ بوت زرد ء کتاب“ ء ناؤ گوش انت۔

ہے وڑا

س: دانکہ سبہ ء وشیاں نادین انشی

”دانکہ“ گورم انت ء ”انشی“ دیمی زر انت، و ہدے کہ ”سبہ ء وشیاں نادین“ ناؤ

انت۔

بد اپ: اے دریاء ہما جا و انت کہ چہ دریاء یک بدیں بوہے چست بیت کہ چریشی
 ماہیگ ہم مر انت ء اے بو مردماناں ہم سک ناوش بیت ء ناگیگ کنت۔ اے لبزء را
 ماں شعری لبزار ء شعر ء حرابی ء گوش انت۔ بزاں شعرے ء از می ردی ماں بہ
 بیت۔ اے لبزء را فارسی ء عربی ء ”زم“ گوش انت۔ اے بابت ء ہما و ہداں کہ
 شاعری ء سراسر جم ء نبشتگ بیت دیماکاریں، ادا بد اپ ء لبزء پچار ء اے گوشیں کہ
 اے لبزء را ماں فارسی ء عربی ء ”ایطاجلی“ گوش انت۔

شاعری ء رعایت

اے گپ ساری ء گوشگ بوتگ کہ عربی زبان ء شاعری ساچ ء سر ہمیں دریاب نوزده انت کہ چریشاں اردو ء پانزده یادوزده کار مرز بیت۔ ہمے وڑا فارسی ء ہم چیزے پہکیں عربی دریاب یل کرتگ انت ء زبان ء تب ء گزر ء رد ء شاعر اں چار دگہ دریاب ساچیتگ۔ باز مردم پرے گپ ء الم ء ہبکہ بیت کہ یازده، دوازده یا نوزده دریاباں شاعری ء وڑیں ازم چوں پیلہ بیت کنت، بزاں دریاب کونزگ ء چوں نزکیت۔

اے گپ راست انت ہم کہ پرے نوزده دریاباں شاعری بوت نہ کنت ء اے مارشت زانتکاراں ہم بوتگ۔ پریشکا آواں ایثی گیشواری چوش گیشیتگ کہ دگہ سی ء پنچ ”زحافات“ بزاں دریاب کچ ء مٹ ء سٹ ء وڑ در کرتگ کہ چریشی گمک ء شاعری ء دریاب را ماں کونزگ ء نزارگ بوتگ۔ بلے دومی نیمگ ء اے داب ء شاعری ء راسک گران کرتگ۔ یلے و ہما سر جمیں دریاب کہ آواں ء ماں عربی زبان ء ”بحر سالم“ گوش انت۔ ایثانی مز ن مز نین نام، پدا اے گپ ء زانگ کہ چہ کجام دریاب ء کجام زحافات در کا انت؟ چوں در کا انت؟ ایثانی ہم بلاہ بلاہیں نام پہ در عربی زبان ء مردماں سک گران انت۔ ہمے وڑا اے زحافاتانی ہیل گری ء کہ کجام داب ء وڑ ء در کا انت گیشتر گران انت۔ مردم نہ زانت کہ شاعری بہ کنت یا زحافات سازی۔ پریشکا اگاں ماحققیں جبر ء بہ چاریں تہ گوشت کنیں کہ ہمے داب ء کہ عربی ء فارسی (ء اردو ہم) ء شاعری ساچ انت ایثانی ہیل گری ء یک اُمبرے در کار انت۔

بلے شکر انت کہ بلوچی زبان ء شاعری ساچ چوش نہ انت۔ بلوچی زبان ء
 بُن دریاب ء وت ہمنکہ دریاب سازینگ کہ زحافات ء وڑیں جکانسری ء زلورت پشت
 نہ کپتنگ ء پدا بلوچی ء شعری ساچ ء مسترین شری ایش انت کہ اے دریاب وت
 ماں وت ء ہمگر نچ بنت ء دگہ دریاب سازانت کہ چریشی شاعری گیش ارزان بیت۔
 ماں اے در ء مئے مول ء مراد شاعری ء کساس کنگ ء لہتے المی میں گپانی
 دیما آرگ انت ء شاعری ء رعایت ء بابت ء گپ جنگ انت۔ پریشکا اداماوتی مراد ء
 نیمگ ء رویں۔

کساس: بلوچی لغت ء کساس ء معنا اندازہ جنگ یاماپ ء کیل کنگ انت بلے شعری
 لبزار ء ایشی معنائیک دریابے ء را بہر بہر کنگ انت۔ عربی، فارسی (اردو ء ہم)
 کساس ء را ”تقطیع“ گوش انت۔

کچ: بلوچی لغت ء کچ ء معنا پ، بروبر ء یک کد انت۔ شعری لبزار ء ایشی معنائیک
 زرے یازر بارے ء ماں دریاب ء جتا جتا میں بہرانی تہا ونڈ ء نام انت۔
 فارسی، عربی (اردو ء ہم) ء کچ ء را ”رکن“ گوش انت۔ کساس ء کچ ء تہا اے تپاوت
 انت کہ کساس ہما کرد انت ء کچ آئی برورد انت۔ بزاں شاعری ء بروبری ء رہند ء
 آرگ ء آرا کچ ء کیل ہم کنگ بیت دانکہ آئی وزن بروبر بہ بیت۔ ہم کچ ء ہم
 کیلی ء را کساس گوش انت ء ہما بہر ء ونڈ کہ لبزانی تہا دیما آرگ بیت، آوان ء کچ
 گوش انت۔ ایشانی پجاری دیماوت کا انت۔

مکرمی: مکرم ماں بلوچی لغت ء کسے ء یک اگد ہے ء دیگ انت۔ ایشر اماں فارسی ء
 ”مقرر“ گوش انت۔ ماں شعری لبزار ء زر ء کساس کنگ ء وہد ء چیزے کشتاب ء
 اوشتاب ء چست ء ایر ء گوش انت بزاں شعری رعایت ء یک وڑے ایشر اماں عربی
 ء فارسی ”تصرفات“ گوش انت۔

کله آب: اے ہما آب انت کہ سُبک وانگ بنت ءِ پھ کلئے آپے ءِ جاہکاری ءِ کن
 انت۔ ماں عربی، فارسی ءِ ایشان ءِ ”حروف علّت“ گوش انت۔ بزاں ’ا، و، ی‘۔
 اے آب ماں کساس ءِ گیشتر و ہداں زبر، زیر ءِ پیش ءِ بدل بنت ءِ شمار نہ بنت۔
 کشاب: ہما نشاناں گوش انت کہ چر اواں لبز ءِ توار ءِ درشانی مکرم بیت۔ ایشان ءِ
 عربی ءِ فارسی (ءِ اردو ءِ ہم) ءِ ”اعراب“ گوش انت۔ چوشکہ زبر، زیر ءِ پیش، مد، شد،
 اوشت ءِ نشان انت۔

لہم: لبز بلد ءِ اے لبز ءِ معنایک مہریں گرنچے ءِ راکم مہر ءِ لہم کنگ انت۔ شعری
 لبزار ءِ یک لبزے ءِ آ بے ءِ راسُبک، لہم یا ست وانگ انت چوشکہ
 شگل ءِ شکل وانگ، بُرگ ءِ بُرگ کنگ۔

تنسر: اے لبز ءِ لغتی معنادم دیگ انت یا تنسرگ بزاں دم بالا آئیگ انت، بلے
 شعری لبزار ءِ یک لبزے ءِ کشابی ءِ اوشتابی کنگ بزاں تنسرگ۔ چوشکہ برکت ءِ را
 برکت کنگ۔

چست: اے لبز ءِ لغتی معنایک چیزے ءِ راجرائی جاہ ءِ دُور کنگ انت۔ بلے شعری
 لبزار ءِ یک اوشتابی لبزے ءِ راکشابی کنگ ءِ راکوش انت۔ چوشکہ برد ءِ رابرد، گدر ءِ
 راکدر کنگ انت۔

اشت: لغت ءِ اے لبز ءِ معنایگ یابل کنگ انت۔ ماں شعری لبزار ءِ یک لبزے ءِ
 آ بے ءِ رادُور کنگ یا الگ ءِ راکوش انت۔ چوشکہ راہ ءِ را ”رہ“، گواہ ءِ راکوا، آگاہ ءِ را
 آگاہ شاباش ءِ شابا کنگ انت۔ بلے اے گپ دگوش کرزیت کہ پھ رتب ءِ چوش
 کنگ روا نہ انت۔ بزاں دوار ءِ گواہم رتب حساب نہ بنت چیا کہ دوا ءِ نبدل آب
 ”الف“ انت ءِ گواہ ءِ نبدل آب ”ہ“ انت۔

مٹ: لغت ء اے لبزء معنابدل کنگ انت۔ ماں شعری لبزار ء یک لبزے ء یک
آبے ء راگوں دگہ لبزے ء آب ء بدل کنگ ء راگوش انت چوشکہ بلوچ استان ء را
بلو۔۔۔۔ چستان، گل استان ء راگلس۔۔۔۔ تان کنگ انت۔

دراج: لغت ء تھا اے لبزء معناتچک ء رتک انت۔ ماں شعری لبزار ء یک لبزے ء
کشاب ء توار ء دراج کش کنگ ء راگوش انت چوشکہ ماہکان ء راماہیکان ء مہمان ء را
مہیمان کنگ۔

بُرزء سرپدی ء پد ہم دگہ چیزے دے ء زور ہست انت کہ باید دیما
آرگ بہ بنت دانکہ مئے نوک باہند زریا زربار ء کساس ء پہ شری ء ء آسودگی ء
گرت بہ کن انت۔

۱۔ اگاں یک پر بندے ء کساس ء لوٹے تہ اول سراہما پر بندے زربار ء وش توری بہ
وان ء بہ چار کہ کجام کجام آپ چہ دپ ء پہ آسودگی ء شائستگی ء درشان بنت ء کجام
آپ نہ بنت۔ ہر ہما آب کہ چہ دپ ء درشان نہ بنت آواں یل کن ء درشان بوتگیں
آباں گوں مکرم کرتگیں دریاہاں ہنچوش کساس بہ کن کہ آئی کچ ء لبزانی آب سمبر
ء بروبری ء سمبر، ہوسام ء بروبری ء ہوسام بیئت۔ یارتچ ء بروبری ء رتیچ ء ربدر ء
بروبری ء ربدر بیئت۔ چوشکہ

تو ہم ہلک ء منی بیا پری یک برے
گوں من تو ہم بہ کن دلبری یک برے
اگاں ماں اے پر بندے یازربار ء وش توری ء بہ وانیں تہ چوش وانگ ء

کنیئت۔

تو ہم ہل کا منی با پری یک برے
گو من تو ہم بکن دل بری یک برے

۱۔ اگاں ایشی ماگوں مکر م کر تگیں دریاہاں چکاسیں تہ ماں اے دریاہ ۽ بروبری ۽ کساس بیت۔

تو ہم ہل کا منی باپری یک برے
گو من تو ہم بکن دل بری یک برے
لا ٹے لا ٹے لڈے گو لڈے لے لڈے

۲۔ کساس ۽ وہد ۽ کلہ آب بزاں 'الف، ی، و' ل کنگ بنت بزاں شمار ۽ نیا انت بلے ایشی معنایں ہم نہ انت کہ ہر جاہ ۽ اے آب کلہ آب بنت بلکن باز جاہاں سرجم آب بنت ۽ شمار ۽ کا انت۔ بلے گیشتر جاہاں چہ زبان ۽ درشان نہ بنت ۽ وت ۽ کشتاب ۽ توار ۽ نامین انت چو کہ الف زبر ۽ توار ۽ دنت۔ یا 'می' زیر ۽ جاہ ۽ گپت ۽ 'واؤ' پیش ۽ بدل بیت۔ بزاں کار، دار، مار ۽ توار کر، ور، مر ۽ بدل بنت، دیر، میر زیر ۽ توار، در، مر، زر ۽ مٹ بنت۔ ہمے رنگ ۽ دُور، زور ۽ ہور ۽ توار وت ۽ در، زر ۽ ہر نامین انت۔

۳۔ پیش واؤ: ہما واؤ کہ آئی سرا پیش بنیت ہنچوش کہ برز ۽ اے گپ پد کنگ بوت کہ واؤ کلہ آہے کہ گیشتر وت ۽ کشتاب ۽ نامینیت۔ چوشکہ "دومی، دمی، شومی، شمی، بوم، بوم، زوم، زوم جوڑ بیت ۽ اے واؤ حساب ۽ نیت۔ بلے باز وہداں وت ۽ بگر آپ ہم کن انت ۽ چہ دپ ۽ درشان بنت گڑا اے وہداں اے کساس ۽ حساب بنت۔ بزاں ایشانی درشانی ۽ نادرشانی کساس ۽ وہداں وتی نامینگ ۽ سرا انت۔ اگاں ایشاں وت ۽ را بگر اب گت حساب بنت، کشتاب ۽ توار ۽ بدل بوت انت حساب ۽ نیا انت۔

۴۔ کساس ۽ وہد ۽ مد ۽ الف دو آب شمار بیت ۽ ایشی وزن لے ۽ گو ۽ بروبری ۽ کسیت۔

چوشکہ؛

آمناس کہ تنی نگاہ ۽ سگ داشتنگ ماں دل ۽

ایشیء کساسء بہ گندیں تہ دو چیزء ماراڈس رسیت، یکے ایش کہ مدء الف
چوں دو آب بیتء دومی ایش کہ کلہ آب وت کشاب کنتء شمارء نئیت۔

آ منا تی نگا ہ ا سگ گدش تگ ما دل ا
لے لڈے گو لے لڈے لا لڈے لڈے گو لے لڈے

ماں اے زرء گورمء لبز ”آ“ انت کہ مدء سببء دو آب بوتء لے لے
وزنء اتک۔ ہمے وڈء ”تئی“ء ہمزه کہ وت الفء جاگیر انتء کلہ آبے وتء
نامینیت، آئیء زبرء توارء وتء رابدل کتء تئیء جاہء تی وانگء درشان بوت۔
ہمے رنگء سگء گء سر اشتدء کشاب انت۔ پریشکا آئی گء دو آب کتء
سگء لبز سے آب بوت کہ ایشی آہری گء وتء راگوں دیمء دالء ہوار
جت۔ داشتگء الف کہ وت کلہ آبے آئی زبرء توارء وتء بدل کتء اے لبزء را
پنچ آبء بدلء چار آب جوڑکت کہ ماں کساسء دو آب جتاء دو جتا بوت۔ ہمے وڈء
دیگی زرء لبز ”دلء“ آہری لبز ”ء“ء ہمزه کہ وت الفء کلہ آبے، آئی وتء را
یک آبے کتء الفء درشانیء دلء لبزء گوں ہوار بوتء آرا سے آبی کچے کت
کہ لڈے لڈے ہم وزن انت۔ ہمے وڈا شتا دیست کہ ”مناں“ء غٹہء نوں ہم حسابء
نئیک بلے اگاں مناںء پشتء انتء اے دگہ لبز کہ آوانی بابتء رندا گپ جنگ
بیت، بہ آتکلیں ات انت تہ اداں غٹہء نوں بگر آبے جوڑ بوت ات۔

۵۔ نون غٹہ: ماں شاعریء استادان نونء بارہء لہتے دو دناہینتگ انت چو کہ ہر ہما
نون کہ چرائی ساری کلہ آب بہ بیت آدرشانء نئیت۔ دو می ہمانون کہ چہ گینء در
کنیتء سرجمء نونء توارء نہ دنت آرا غٹہء نام داتگء ماں کساسء حسابء
نئیت۔ چوشکہ جہاں، زماں، گماں یا چوشکہ سانوڑی (ساں وڑی)، گنواند (گس واند)ء
دگہ دگہ۔ بلے گلشن، وطن، منء چمنء وڑیں لبزء نوں حسابء کنیت۔

۶۔ بلوچی زبان ء ہر لہزے ء جم ء جاوے آئی آہری آب غنّہ ء نون بیت و ہدے کہ چرے نون ء ساری کلہ آب بزاں الف کئیت چوشکہ مردم ء جم ”مردماں“ انت۔ دلت + دلتاں، لوگ + لوگاں، درد + درداں۔ اے وڑانوں غنّہ شاعری ء کسّاس ء حساب ء نئیت ء ”درداں“ ء لہز پنچ آب ء بدل ء چار آب بزاں ”دردا“ حساب بیت کہ لاڑے ء ہم وزنیں کچے۔ بلے اگاں اے وڑیں کجام ہم لہز ء پشت ء انت، انت، یے، ئے، ات، آل، اول، ایں، ئیں، ء، ء، ء، ء، ء لہز اتک تہ اے غنّہ نون بگر آبے بیت ء کسّاس ء یک سر جمیں آبے شمار بیت۔ چوشکہ

گل ء ہر لہزے چٹان انت منی ء

دل ء ہر درد ء درماں انت منی آ

اگاں اے زربار ء کسّاس بہ کنیں تہ مارا دو سے چیز ء سماکیت۔ بہ گندات اے زربار ء ماچوش کسّاس کنیں۔

گل ا ہر لب زے چم ما نن منی آ
دل ا ہر در دا در ما نن منی آ
لڈے لے لاڑے لے لاڑے لڈے گو

اے زربار ء سر زر ء گورم ”گل ء“ ”ہمزہ زیر ء لہز ء وت ء یک آبے ا“
نامنت ء ہمزہ ء کہ یک وت کلہ آبے وتی آبی بساط داشت بلے کشاب (زیر) کہ کدی کدی وت ء آبے نامینیت اداں وتی بساط داشت ئے کہ چریشی ”گل ء“ دوئیں لہز چار آب ء بدل ء سے آب بوت انت ء ”لڈے“ ء کچھ آتک انت۔ ہمے سر زر ء ناؤء ”چماں“ ء لہز چم جم انت ء ایلی آہری لہز غنّہ ء نون انت بلے اے غنّہ ء نون ء پشت ء ”انت“، پریشکا آئی ء وت ء رایک بگر آبے نامنت ء حساب ء آتک۔ ہمے وڑا ہمے سر زر ء دیکی زر ء لہز ”منی ء“ ء ہمزہ زبر ء وت ء رادو آب گت۔ یکے ہمزہ ء جند

ء آب ء دومی زبرء کثاب ء وت ء ر ایک آ بے ناینت ء ”منی ء“ دوئیں لبزان ء بیچ لبز ٹاینت کہ لڈے گو ء ہم وزن بوت انت (د لگوش کرزیت کہ واجہ ملک طوقی ”ء“ لبز ء ہے حاطر ء نبشتہ کنت)۔

ہے وڑا ہے زربار ء پد گورم ء ”دل ء“ لبز ء ناؤء ”درء ء“ لبز ء ہمزہ زیر ء توار ء وت ء کثاب داشتگ پریشکا اے لبز سے ء چار آب بوت انت۔ ہے وڑا ”درمان انت“ ء آہری نون غنہ انت بلے ”انت“ ء لبز ء سبب ء اے بگر آب بوت ء سر جمیں آ بے ء ڈک ء گپت۔ ہے رنگ ء ایشی پدی زر ء ”منی آ“ ء ”آ“ دو آب بوت۔
انت ء ت: ہما ”ت“ کہ چرائی ساری ی، یے، ای، ون بئیت ء ”ت“ ء جند آہری آب بہ بیت، شمار ء نئیت چوشکہ ساریت، سازیت۔ بیار انت، شہر انت، گلاب انت ء دگہ دگہ۔ اے لبز ساری، سازی، بیارن، شہرے، گلابن چہ دپ ء در شان بنت بلے چوش ہم نہ انت کہ ہر کجا حساب ء بئیت اے گوں شعر ء جند ء آئی ساج ء کار داریت۔ بلے اے ”ت“ ء پُشت ء ”ء“ ”یے“ ء، اول ء لبز بیا انت گڑا اے ”ت“ شمار ء کئیت۔

انت ء الف: ہما الف کہ گیشاب ء ہوار دگہ لبزے ء پُشت ء ہنچوش بئیت کہ وانگ مہ بیت یاچہ دپ ء در شان مہ بیت۔ چوشکہ گلاب انت، زباد انت، شہر ایت، کلم ایت۔ اے لبز گلابنت، زبادنت، شہریت، کلمیت وانگ بنت ء الف در شان نہ بیت، پریشکا شمار ء نئیت۔

دواری آب: ہما آب کہ یک لبزے ء آہر ء ء دومی لبزے پیسر ء بئیت تہ ہے آب ء دوئیں تواراں یکے یل کنگ بیت چوشکہ ”دل دات ترا“ ء ”ت“ وانگ ء نئیت اے سطر ”دل داترا“ بیت کہ لاڑے لڈے ء وزن ء انت۔

بلوچی ء بُن ر ہند ء شاعری

چوناہا اے در چہ بُن گپ ء ڈن انت ء بُن گپ ء یک نہ سستگس بہرے
ہم۔ ہمیشا من اے بُن گپ ء آرگ لوٹاں دانکہ اے زلوری نیں بُن گپ ء مسئلہ
دیما بنیت۔ اگاں چوش بوت تہ بلوچی شاعری ء شتریں بروردے پیدا بیت۔
اے یک گیشنگس گپے کہ ہر از مے ء یک دودے یا یک کارواجے بیت۔
بے دودے بے کارواج ء پچ از مکارے گوں وتی ازم ء انصاف گرت نہ کنت۔ ہے وڑا
شاعری یک از مے ء شاعری ء را ہم یک دودے، یک کارواجے ہست انت ء
چیزے پابندی ہم۔ چریشی ء ابید کہ شاعری پہ دودمان ء چینکہ سیت ء پاندگ انت پہ
زندمان ء چینکہ المی انت؟ شاعری ء سرادگہ چیزے ہم ہست انت کہ زبان ء
گورسی ء بہ کنت۔ پہ زبان ء حُب ء ہدوکی ودی بہ کنت۔ پریشی ء المی انت کہ شاعری
ء وہداں زبان ء دودے ر بیدگ، زبان ء ہچ ء گزر، زبان ء رہ ء رہندانی حیاں دارگ بہ
بیت۔ ہے وڑا پہ شاعری ء المی انت کہ آئی تہاروانگی بہ بیت ء رتب ء وزن بہ
داریت۔ ہے وڑا اے ہم زلوری انت کہ آ زبان ء یکی ء جمی (واحد۔ جمع) جاوراں
برجم بہ کنت۔ رہ بند ء بُن رہ بند ء سرجمی ء حیاں ء بہ کنت۔ چریشاں کجام دی یکے ء
نیمگ ء حیاں گور کنگ مہ بیت تہ چوشیں شاعری کجام دی ساعت ء پہ شاعر ء
ایرادے ودی کنت۔

واجہ ٹی ایس ایلٹیٹ ۽ گوشتگ ہم ہمیش انت کہ شاعری ۽ دودمانی اگدہ زبان
۽ سپارگ ۽ پلگارگ انت۔ آگوشتیت کہ شاعر ہرچی بیچار کنت، ماریت، ہمے بیچار ۽
مارگانی درشان زبان ۽ ساٹگ ۽ بنداتی اگدہ ۽ پیلہ کنت۔

بلے اے بازارمانی حبرے کہ بلوچی زبان ۽ شاعری ۽ راپہ بلوچی زبان ۽
ساٹگ ۽ پلگارگ ۽ باز کم ۽ بلوچی زبان ۽ راپہ شاعری ۽ ساٹگ ۽ پلگارگ ۽ بازیات
کار مرز کنگ بیگ ۽ انت۔ اے وہدی مئے شاعری تک ۽ شریں پوہی ۽ سرپدی میں
شاعر وتی شاعری ۽ زبان ۽ راہ ۽ رہنداں سرگوز کنگ ۽ انت۔ بلکن من تھے حد ۽
گوشت کناں کہ پوتی شاعری ۽ زبان ۽ بُن رہندا ہم قربان کنگ بیگ ۽ انت ۽ اے
گپ المی انت کہ چوشیں شاعری کہ پرانی ۽ زبان ۽ راہ ۽ رہندا سرگوز ۽ قربان کنگ
بہ بنت آچینکہ شتر بہ بیت بلے آئی مستریں حرابی ہمیش بیت کہ آچہ زبان ۽ راہ ۽
رہنداں ڈن بیت۔

اے گپ من ماریتگ کہ اے وڑیں زبان قربانیں شاعری ۽ کس پہ زانت نہ
کنگ ۽ انت بلکن پد گران ۽ پیدا ک انت ۽ اے دیم ۽ آدیمانہ چار انت۔ من وتی
نزیکیں دو سئے شاعر سنگنناں کہ آہے وڑیں شاعری ۽ ثواب ۽ گون ات انت، اے
گپ ۽ جُست گت تہ آوانی پستہ ہمیش ات کہ اے وڑچہ کو نہیں زمانگ ۽ کپتگ ۽ کئیت۔

”مئے کو نہیں شاعری ۽ بہ گندہے وڑیں شاعری ۽، ملا فاضل،

ملا قاسم، جام درک، مست توکلی، چد ۽ ساری ۽ چد ۽ رند ۽

شاعری ۽ بہ گند، اے عیسیٰ نہ انت۔“

من ہماروچ ۽ ہم چرے ناسر جمیں پستہ ۽ دلجم نہ بوتوں ۽ داں روچ مروچی
ہم نہ اوں۔ یکے وپریشکا کہ مئے کو نہیں شاعر %90 ناوانندگ ۽ ناپوہ بوتگ انت۔

اگاں دہے ۽ ونگ ہم ایو کا فارسی ۽ چار کتاب یا عربی ۽ یک دو بئی کتاب ۽ پدا عربی زبان ۽ ”شمسی ۽ قمری“ آسانی در نیام ۽ الف ۽ لام ۽ نہ وانگ ۽ سکین ۽ آوان ۽ چرے بیچار ۽ ہم دُور داشتگ کہ بلوچی ۽ ”شمسی ۽ قمری“ ۽ جکانسری نیست انت ۽ بلوچی ۽ گزر دگر انت۔ بلے کس ۽ بلوچی ۽ رہند ۽ نیمگ ۽ دلگوش نہ داتگ۔ کس ۽ اے احساس ۽ مارگ ہم نہ بوتگ کہ بلوچی زبان ۽ رہند ۽ نیمگ ۽ نظر ۽ شانک بہ دنت۔ زی ناواندگی ۽ وداں مل کن، مروچی واندگی ۽ وداں ہم کس ۽ زبان ۽ نیمگ ۽ نہ چارینگ بلکن واندگاں ناواندگانی رگیری ۽ پدگیری گرتگ ۽ ہے درد داں روچ مروچی پیداک انت۔ زی کس ۽ زبان ۽ اہمیت وتی کم علمی ۽ کم پوہی ۽ سبب ۽ نہ زانتگ۔ زی کس ۽ اے گپ ۽ سامنہ بوتگ کہ ہر یک زبانی ۽ راوتی دود ۽ دستورے بیت بلکن کس ۽ اے ہم نہ زانتگ کہ شاعری ہم پہ دود ۽ دستور ۽ کارواج انت۔ آواں گویاکی در شان ۽ سراشاعری ۽ وزن ایر کرتگ۔ بلکن من تداں ہم شُت کناں کہ آواں شاعری ۽ وزن ۽ رتب ۽ اہمیت نہ زانتگ۔ آئی ثبوت ایش انت کہ توامیں بلوچی شاعری ۽ یکجاکن ۽ گوں عربی دریاہاں کساس بہ کن چے یکے ماں کساس ۽ بروبری ۽ بنیت البہ بلوچی دریاہاں گوں بازیں پر بندے ڈیک وارت۔ اے کار سماکی بوتگ یا بے سماکی، بلے زلور بوتگ۔ ہنچوش کہ آوہد ۽ مہلونک شاعری ۽ را یک از مے سرپد نہ بوتگ بلکن ۽ پہ در شانی ۽ یک زلورتے ۽ گزرے زانتگ۔ بلے مروچی چوش نہ انت۔ مروچی گیشتر شاعر پرے گپ ۽ تپاک انت کہ شاعری یک از مے، ہمیشا مروچی کسے بہ لوٹیت ہم زیکیں شاعری ۽ گرت نہ کنت۔ از می تک ۽ گڑاں باید انت کہ اے بُن گپ دیمآرگ بہ بیت کہ شاعری ۽ اگدہ زبان ۽ بابت ۽ چے انت ۽ زبان ۽ اگدہ شاعری ۽ بابت ۽ چے انت؟

یک گپے ۽ دلجماں کہ بلوچی زبان ۽ وت ہما شاعران ۽ کہ آ زبان ۽ پھ وتی
شاعری ۽ ندرکن انت بیرگیری گرتگ داں کہ ہے وڑیں شاعراناں وتی دود ۽
کارواج ۽ سماء بہ گیحیت۔ اے وڑیں بیرگیری ۽ درور ۽ مادیماکاریں۔

چوش کہ بلوچی زبان ۽ شاعری بیگ ۽ انت دگہ بچج زبان ۽ نہ بوتگ، نہ
بوت کنت۔ منی نر۽ داں روج مروچی زبان قربانی شاعری نہ گوشتگ کہ زبان ۽ راہ
۽ رہنداں پھ شاعری ۽ یل کن یا زبان ۽ شتریں سلا متیں لبزاں پہک ڈمب گڑ بہ کن
پھ وتی رتب ۽ رد ۽ حاطر ۽۔۔۔ مئے نزیکیں زبان فارسی، پشتو، براہوئی، سندھی،
سرائیکی ۽ پنجابی انت کہ اے زبانانی یک نہ یک وڑے ۽ گوں بلوچی ۽ سیالی ہم ہست
انت یا اردو کہ مئے ہیل گیری زبان انت چوشیں بچج شاعری نہ گواہیت۔ من اے
تو امیں زبان ۽ بازیں شاعرے ۽ پول گرتگ بلے چہ کس ۽ اے وڑیں شاعری ۽ درور
نہ رسیگ۔

اداں اردو زبان ۽ پھ درور پیش کنگ بیت دانکہ گیشتر مردم سرپد بہ بیت۔
ہنچوش کہ ساری ۽ گوشتگ بوت کہ ہر ہما ’نوں‘ کہ چرائی ساری ۽ کلہ آب بہ بیت آ
عُتہ ۽ بدل بیت ۽ حساب ۽ نئیت چوشکہ جہان ۽ راجہاں، زبان ۽ رازباں۔ آسمان ۽ را
آسمان کن انت ۽ ماں اردو ۽ اے لبزان ۽ گوں ”کہاں، وہاں“ ۽ گوں ۽ ہم رتب کن
انت۔ بلے چوش کدی نہ بوتگ کہ ”کہاں ۽ وہاں“ ۽ لبزانی آہری عُتہ پہک چرے
لبزاں سستگ ۽ اے لبزان ۽ کہا، وہا، جوڑ کر تگ ۽ گوں رہا ۽ سہا ۽ گوں ۽ ہم رتب
گرتگ۔ جہل ۽ ما یک تک بندی ۽ پھ درور دیماکاریں۔ اے تک بندی مئے وتیگ
انت اردو ادب ۽ چوشیں درور نیست۔

کیا ہوا خواہ ہے صبا میری
خاک اڑاتی ہے جا بجا میری

بچ کے جاؤ گے تو کہاں ظالم

تو جہاں ہے نظر وہا میری

اے پر بند یا نیک بندی ء ماں عربی دریا باں کس اس کنیں بلے شاپرے گپ ء بچ تہروز
گرت نہ کن ات کہ وہا ء بجا من ہم رتب کرتگ انت، ردانت۔

کا ہ وا خا ہ ہے ص با مے ری
خا کُ ٹا تی ہ جا ب جا مے ری
بچ ک جا ء و گ تو ک ہا ظالم
تو بچ ہا ہے ن ظر و ہا مے ری
فاع لا تن م فاع لن فاع لن

ادامان گندی کہ ”کیا“ ء لبز ”کا“ بوت، ”خواہ“ ء لبز ”خاہ“ بوت،
”اڑاتی“ ء الف شمار ء نیتک۔ ”ہے“ ء ”یا“ ء ”ے“ شمار کنگ نہ بوت۔ ”بچ کے“ ء ”یا
”ے“ ہم کس اس ء نیتک۔ ہمے وڑے ”گے“ ء ”یا“ ء ”ے“ ہم شمار کنگ نہ بوت۔ ہمے
پہا کہاں ء جہاں ء غٹہ ء ”نون“ ہم حساب ء در بوت انت۔ ماں اے نیک بندی ء
چارمی زر ء رتب ”وہا“ بُندر ء ”وہاں“ انت کہ ماپہ وتی شاعری ہم رتب ء دُمب گڑ
کرتگ ء گوں ”بجا ء صبا“ ء ہم رتب کرتگ۔ سیاہگ (املا) ردانت۔ کسے ء راپیش بہ
دار ات آ ”وہا“ ء ”پہ“ ”وہاں“ ء حساب نہ کنت۔ وہدے کہ ”کیا“، ”خواہ“، ”اڑاتی“
، ”ہے“، ”گے“ ء ”جہاں“ سر جم ء نبشت بوت کن انت ہنچوش کہ ایشانی ہم یک
یک آ بے کس اس ء نیت ہے وڑا ”وہاں“ ء گڈی آب کس اس ء شمار مہ بیت بلے بے
چارگ دُمب گڑ ء ”وہا“ نبشت کنگ و مہ بیت ء نیتکہ اردو دان پرے گپ ء
اجازت دینت۔

فارسیءیک پر بندے؛

دوست آن بادش کہ گیر دست دوست

در پریشان حالی و در ماندگی

اگاں اے زربارءماکساس بہ کنیں ماں عربیءفارسی دریاہاں تہ چوش بیت؛

دوس ا ا ا با شد ک گی رد دست دوس

در پرے شا حالی و در مان دگی

ف علا تن فاع لا تن فاع لات

ماں زے زربارءگورم (صدر)ءلبز دوست ء ”ت“ حساب ء نیاتک۔

الف ہمزہ دو الف بوت، ”آن“ ءنون چہ حساب ءدر بوت۔ ”کہ“ ء ”ہ“ ہم شمارنہ

بوت۔ ہے وژادی می زرءلبز ”دوست“ ء ”ت“ شمارنہ بوت۔ بُن زرء پدگورم ءلبز

پریشان ءنون ءرا حساب کنگ نہ بوت۔ بلے دوست ءپریشان ءآخری آب ”ت“

ء ”ن“ ءکس ءچہ لبز اں جتانہ گت۔

نوں بیات دیم پہ بلوچی شاعری ءدیں کہ چے ڈول ءبلوچی زبان ءلبزانی

آب پہ شاعری ءرتب ءرداں قربان کنگ بوتگ انت یا بلوچی زبان ءاے بے

دودی ءبیر چوں شاعر اناں گپتگ انت۔ اے بابت ءکُلاں ساری من وتی یک

کو نہیں گالے ءزربارے پہ درورء پیش کنناں۔

پروشی ہم دل ء سازی ہم

زہر کنت ء منا رازی ہم

اے زربارءماچوش یک وارے کساس کنیں دانکہ کجام لبز کجام مجبوری ءدُمب گڑ

کنگ بوتگ دیما بنیت؛

پ و شی ہ م دل آ سا زی ہم
 ز ر کن ت اُ من آ را زی ہم
 لا ٹے ل ے لڈے لے لا ٹے

اے زربارءِ دیکھی زرءِ گورم ”پوشی“ بُندرءِ ”پزوشیت“ انت۔ ”ت“ ء
 آب من پہ نزانکاری نبشت نہ کتگ ہنچوش کہ اگاں نبشت بہ کتیں ء کساس ء شمار
 مہ کتیں باکے نیست ات چوشکہ ہمے لبزءِ ”ر“ ہم شمار ء نینتگ بلے نبشت و بوتگ
 بلے نزانکاری ء راہٹ انت۔ ہمے زرءِ پد گورم ”سازی“ ء لبز ہم بُندرءِ ”سازیت“
 انت اداں ہم چوپروشی ء ”ت“ ء راجتا کنگ بوتگ۔ ہمے وڑاپدی زرءِ کنڈی ء لبز
 ”زہر کنت“ ء ”ہ“ ہم کساس ء شمار نہ بُوت بلے نبشت و بُوت۔ رازی وت سرجمیں
 لبزے کہ ماں اے زربار ء رتب انت ء ہمے رتب ء سبب ء آئی ہم رتب لبزءِ ”ت
 “ دُور کنگ بوت ء آرا ”سازی“ کنگ بوت چیا کہ گڈی آب ”ت“ دُور مہ بوتیں تہ
 آ لبز سازیت بوتگ ات کہ گوں رازی ء ہم رتب نہ بوتگ ات۔ اداں من پہ وتی
 شعر ء رتب ء مجبوری ء زبان ء لبز ء را دُمب گڑگت ء وتی زلورت پیلہ کت ء دل ء
 وش بوتان کہ ہرچ مرادے کہ من ماں اے شعر ء پر بندگ ء لوٹینگ ات پیلہ
 بوتگ بلے چوش نہ انت بہ گندرات کہ زبان ء من ء راچوں وتی بیر کپتگ۔
 ماں اے شعر ء منی مراد اے بوتگ؛

” (دوست) منی دل ء پزوشیت ہم بزاں منا گلگ داریانہ وش کنت ء پدا منی دل ء
 سازیت بزاں من ء دل بڈی ہم دنت ء من ء وٹان ہم کنت۔ بلے اے شعر ء معنا
 چوش نہ انت۔ چوش انت؛ ” (آ دوست) منی دل ء پزوشیت بزاں من ء گلگ داریا
 نہ وش ہم کنت ء پدا منی دل ء ساز جنوک ہم کنت۔“

بُندرءِ من اے نہ چاربتگ کہ سازیءِ معنا چے انت۔ وہدے کہ نوں من
سُدھ گنگ داں زبانءِ میر دا تگ اول۔

واجہ غوث بخش صابرءِ یک پر بندےءِ دوزر بار پیش انت
پما نہ بے پہ دو می ءِ نندے و دار بے
روچے نہ روچے دست غمانی شکار بے
مے ”شوق“ ءِ قدح ءِ را بشکندے کیف بس
مارا ”غرض“ نہ انت کہ جہان ءِ بہار بے

اے پر بندے بلوچی کس اس چوش انت؛

پم ما ن بے پہ دو میا نندے ودا ر بے
روچے ن روچے دس غمانی شک ار ر بے
لا ٹے ل ٹے گو لے لڈے لا ٹے لڈے لڈے
واجہ غوث بخش صابرءِ اے پر بندماں فارسی دریا باں پر بستگ۔ گندگ ءِ دو آب ءِ
کئی انت بلے اے گپ مے مراد ءِ ڈن انت۔

فارسی دریا باں چوش انت

پم ما ن بے پ دو میا نن دے ودا ر بے
روچے ن روچ دس غمانی شک +ا ر بے
مے شوقِ کد دھا ر بش کن دے کیف یے بس
مارا غرض ن ان ت کہ جانا بہا ر بے
مس تف ع لن م فاع لن فع لن مفا علن

ماں اے چار بندیا دوئیں زرباراں جہل ۽ آب کساس ۽ شمار بوتگ نہ انت۔
 ”نہ“ ۽ ”ہ“، ”دوست“ ۽ ”و“ ۽ ”ت“ (دوئیں) ”شوق“ ۽ ”۽“، ”نہ“ ۽ ”ہ“، جہان ۽
 ”ہ“۔

بلے واجہ صابر ۽ اے درستیں آبانناں جتانہ گرتگ ۽ وت ۽ راسیاہگ ۽ ردی
 ۽ شکار نہ گرتگ ۽ چم ظاہر ۽ اے چار بند ۽ تہا ہنچ ردی مان نیست بلے چوش ہم نہ
 انت۔ بلوچی زبان ۽ وتی بیر واجہ ۽ راکپتگ انت ۽ اے زینبا کیں پر بند ۽ معنا ہنچوش
 بدل کرتگ انت کہ شاعر ۽ جند ۽ راہم سامنہ کپتگ۔ ماپہ درور ۽ شعر ۽ معناء اردو ۽
 رجینیں دانکہ شتر تر سر پد بہ ہیں۔

پمانہ بئے پہ دومی ۽ نندے و دارے
 تم (اے دوست) اگر ہمارے لیے نہیں تو کسی دوسرے کی خاطر ضرور انتظار کروں
 گی (کسی اور کے انتظار میں بھیسٹو گی)۔

روچے نہ روچے دوست غمانی شکار بئے
 (لیکن) کسی نہ کسی دن تم غموں کے نرغے میں ضرور آؤ گی۔
 مئے ”شوق“ ۽ قدح ۽ رابشکند ۽ کیف بس
 ہماری جام طلب کے لیے بس تیری ایک ہی مسکراہٹ کافی ہے۔

مارا ”غرض“ نہ انت کہ جہان ۽ بہار بئے
 ہمیں اس بات سے کوئی سروکار نہیں کہ تم اس جہان میں گل گلزار ہو جاؤ۔
 اے پدی زر ۽ تیاب ۽ رہ بند ۽ ردی ۽ سر جمیں زر ۽ معنابدل کرتگ۔ واجہ
 صابر ۽ وتی پر بند ۽ رتب ۽ برور کنگ ۽ بن رہ بند ڈالچار کتگ ۽ زبان ۽ واجہ ۽ ہے زر ۽
 معنابدل کرتگ ۽ بیر گپتگ انت۔ من سینکاں کہ واجہ ۽ اے ردی ۽ سماہم ہست
 انت کہ ایش انت؛

گڈی بند یا پدی زرء واجہء مقصد ہج وڑا ہے نہ انت کہ ماہرزء نبشت
 کرتگ بلکن واجہء مُراد ایش بوتگ کہ ”ہمیں اس بات سے کوئی سروکار نہیں کہ
 اس جہاں میں بہار آجائے (یا نہ آئے) (کیونکہ تمہارا آنا ہی ہمارے لیے بہار ہی تو
 ہے۔“ بلے چیا کہ ’بئے‘ ماں بُن رہندء یک ء پھ ساڑاگ (واحد حاضر) ء کئیت
 بزاں تو وداء تندے۔ شکار بئے، بزاں تو شکار بئے، بہار بئے بزاں تو بہار بئے۔ بلے
 واجہء مقصد اداں یک ء ساڑاگ ء بدل ء یک ء پھ اندیم ء لبز آرگی ات بزاں بہار
 بنیت، ء پھرے مقصد ء شعر چوش بوتگ ات؛

”مارا عرض نہ انت کہ جہاں ء بہار بنیت“

بلئے واجہ شاعر ء راودار بئے، شکار بئے ء ہم رتی ء خاطر ء بہار بنیت ء
 ”ت“ ء راؤمب گڑکنگی ات۔ آئی ہنچوش گرت ء بہار بنیت ء را بہار بئے گت کہ
 ایشی ء معنا چیںکہ بدل بوت اے ہم شادلیست۔

منی ہمبل ڈاکٹر فضل خالق ء یک پر بندے؛

گرتگیں در سین نیکی گناہ بوتگاں

مئے ء تئی راہ ء در نیں جتا بوتگاں

زی ہمایاں کہ مئے پاد پڑتکاں مروچ

چو گوش انت کھر شانیں خدا بوتگاں

ء ہے پر بند ء بُن زر چوش انت

جار ء شاہی گوشاں او فضل ہر کجا

”کعبہ“ ء ساہگ ء ، مندر ء بوتگاں

بیات اول سر اے پر بنداں کساس کنیں۔

کرت گے در س نی کی گنا بوتگ آ
 مے ء تى را ه در نی جتا بوتگ آ
 زى ه ما ها ک مے پا دپ ت ک م روچ
 چو گ شن کہ ر شا نے خدا بوتگ آ
 جا ر شا ہی گ شا او فضل هر کج آ
 لے لڈے گو ل ڈے لے لڈے گو لڈے
 نون بیات اے پر بندء نزوری ء نیمگ ء رویں۔ ہنچوش کہ شاموت دیست
 کہ از می تک ء اے پر بند بر و بر انت ء سیاہگی لحاظ ء ہم دمب گڑی مان نہ انت ء۔
 گیشیں سر پدی ء ایٹی ء رجانک ء اردو زبان ء کنیں ء ساری ء ہے پر بندء حوالہ ء
 ”بوتگ“ ء گردان ء کنیں۔ چوشکہ

من بوتگاں - ما بوتگاں
 تو بوتگے - شتا بوتگ ات
 آ بوتگ - آ بوتگ انت
 گر تگیں در سین نیکی گناہ بوتگاں۔

میرے سارے کئے ہوئے نیکیاں گناہوں میں ”بدل گیا ہوں“
 مئے ء تئى راہ ء در نیں جتا بوتگاں
 میری اور تیری راہیں اب علیحدہ ”ہو گیا ہوں“
 زى ہماہاں کہ مئے پا دپز تکاں مروچی
 کل وہ (لوگ) جو میرے پاؤں دا بتارہا ہوں آج
 چو گوش انت کہر شانیں خدا بوتگاں
 یہی کہتے ہیں کہ (وہ لوگ) قہر برسائے والے خدا ہو گیا ہوں
 جار ء شاہی گوشاں او فضل هر کجا
 ارے فضل میں نے ہر کہیں اپنی آواز شہانہ کہی ہے (علی الاعلان)

کعبہ ء ساہگ ء، مندر ء بوتگاں
کعبہ کے سائے تلے مندر میں رہا ہوں۔

منی خیال ء واجہ ڈاکٹر ء اے پر بند ء بنزر آہن (آمد) انت ء ایندگہ زر
آرتن (آورد) انت پریشکا واجہ پرے گپ ء لاچار بوتگ کہ آہن ء رد ء ایندگہ
رتب ء نبشت بہ کنت۔ اگاں چوش مہ بوتیں تہ بایدات اے پر بند کہ اے پر بند
چوش نبشت بوتیں؛

گرتگیں درسیں نیکی گناہ بوتگ انت
مئے ء تئی راہ ء در نیں جتا بوتگ انت
زی ہماہاں کہ مئے پاد پرتگ مروجی
چو گوش انت کھر شانیں خدا بوتگ انت
جار ء شاہی گوشاں او فضل ہر کجا
کعبہ ء بوتگاں، مندر ء بوتگاں

اگاں چوش بوتیں تہ ڈاکٹر ء را بنزر یک ء بدل ء جم ء اندیم ء زگ (صیغہ)
آرگ کپتنگ آت۔ بلئے ڈاکٹر ء را اے وڑیں جکانسری ء تانبل نہ کرت ئے بلکن
زبان ء رہند بدل کنگ ارزان ترات ء پدازبان ء وتی بیر گیت انت۔

دروردگہ ہم باز دات بیت چیا کہ مئے لبزانک ء زبان قربانی ء دودے ہم
ہست انت۔ بلے منی خیال ء مفت کلزی ء نبشتانک دراج مہ بیت پہ سرپدی ء ہمنکہ
باز انت۔ منا اُمیت انت کہ کتاب ء اے در پرے بنگپ ء شریں باوستے پاد کنت ء
یک شریں آسرے دیما کیت۔ منی دز بندی انت کہ پہ کساس ء بروبری یارتب ء
حاطر ء چوشیں کلہ آبے کیت کہ کساس ء شمار نہ بیت۔ آیک وت یار عایت ء شائستگی
ئے، ایشی ہاتر ء لبزانی آباں دور کنگ ء چنداں زلورت نہ انت۔

بلوچی دریاباں کساس

ہنچش کہ ماساری ء اے گپ دیمآ آؤرتگ کہ ہر یک زبانے ء وتی تب ء
 وتی لوٹ بنت۔ لبزانک ء ر ہوت گوں زبان ء انت۔ یک نیمگے لبزانک اگاں زند ء
 آدینک انت تہ دومی نیمگ ء زبان ء دیمشت ء گہبود ء بنداتی پدیانک انت۔ لبزانک
 ء کجام تک بہ بیت آرا گوں زبان ء یک نہ سستگیں سیالے بیت ء ہے سیالی شاعر ء
 نبشتکاراں لاچار کنت کہ آ زبان ء تب ء بہ دار انت۔ چوش ہم بوتگ کہ زبان ء پہ
 سماںکی یا پہ بے سماںکی شاعر ء نبشتکار ء راوتی خیال ء گیتنگ۔ مثال ء جبر ء فارسی ء
 آور تگیں عربی زبان ء شعری ساچ ء مارا اے موہ ہم نہ داتگ کہ مایک چمشانکے وتی
 زبان ء جند ء شاعری ء آئی شاعری ساچ ء ہستی یا نیستی ء سرانہشتہ بہ کنیں۔ یا اے
 نبشتہ بہ کنیں کہ اے شاعری کہ انوں مئے زبان ء بیگ ء انت پرچاگران انت ؟
 حقیں جبر ایش انت کہ ما اے زانگ ء ز لورت نہ ماریتگ کہ مئے زبان ء
 راشعری ساچ ہست یا نیست۔ مابلوچی زبان ء دریابانی کچاناناں پونجت ء ہنچائیں لبز
 زرتگ بلے اے کلّیں جاورانی دیجا کوہنیں ء نوکیں شاعری ء شتریں بہرے پہ
 سماںکی یا پہ بے سماںکی بلے بلوچی شعری ساچ ء رد ء انت۔ ماداں لہتے پر بند ء پہ درور
 دیماکاریں ء گوں بلوچی شعری ساچ ء کساس کنیں دانکہ مارا یکے و اے گپ ء سماہ
 کپیت کہ مئے شاعری پہ کساس ء کچ ہم بوتگ ء دومی مارا کساس کنگ ء زانکاراں
 ہم رسیت۔

من ہما انجیراں پتن تاکیں
 بُرز ماں کوہ ء سرشم ء رستاں
 سر منی ہچ گوات ء نہ چندینگ
 اے پر بند ء کساس ء ماچوش کنیں؛

من ہ ما ان جی را پ تن تا کے
 بر ز ما کوہے سر ش ما رس تا
 سر م نی اچ گا تا ن چن ڈے تگ
 لے لڈے لے لا ڈے ل ڈے لا ڈے
 واجہ گل خان نصیر چونائی ء و شاعری ء تھا کساس ء دریاب ء مٹوک نہ
 انت۔ آئی نظر ء شاعری خدائی دادے ء خدائی دادچہ از می دود ء دستور ء پہک
 آزات انت۔ پہ شعرے یک ردی الہی انت ء بس۔ ہمے سبب انت (بلکن) کہ
 خدا مرزی ء بازیں پر بندے چہ کساس ء ڈن انت یا وزن ء در انت۔ ایشی ء دیجا ہم
 آئی پر بندانی شریں بہرے ماں بلوچی دریاب ء انت۔ خدا مرزی ء یک مشہوریں
 پر بندے دیما کاریں؛

قدم قدم روان بہ بت دلیر ء پہلوان بہ بت

اے پر بند ء دگہ یک مز نیں شری ء ایش انت کہ اے پر بند سر جمی ء
 ماں بلوچی رنگ ء انت ء دلی جو زہاں باہند دنت۔

ق دم ق دم ق دم ر وان پ بت
 د لے ر پہ ل وان پ بت
 لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے

واجہ عطا شاد و تہی اردو شاعریء جمکد گ سنگاب ءیک اردو گالے ء بابت ء

کتی کنت کہ اے گال بلوچی زبان ء دریاب ء انت۔ ہے گال ء سے زربار کس اس کنیں ء پہ درور دیما کاریں۔

منجد	لمحوں	میں	رہا	جائے
آگ	کی	دیوار	اک بنا	جائے
ہوش	میں	تیرے	قرب جو	آئیں
لمس	کی	لذت	کا نشہ	جائے
دل	کی	منزل	ہے طے کہاں	ہوگی
روح	کی	جانب	راستہ	جائے

مُن	ج	م	ح	م	ر	ہا	جائے
آ	گ	کی	دی	وا	رک	ب نا	جائے
ہو	ش	م	تے	رے	قر	ب کی	باتے
لم	س	کی	لذ	ت	کا	ن شہہ	جائے
دل	ک	من	ذل	ہے	طے	ک ہا	ہوگی
رو	ح	کی	جانب	را	س	تہ	جائے
لے	لڈے	لے	لا	لڈے	لاڈے	لاڈے	لاڈے

نوں دگہ لہتے سوت ماں بلوچی دریاباں کس اس کنیں دانکہ اے بہ گندیں کہ مے کو ہنیں شاعری بلکن کو ہنیں سوت ہم پہ کس اس انت۔ ہنچوش کہ آوہاں بلکن کس ء اے ہم نہ زاننگ کہ بلوچی ء راہم دریاب ہست بلکن اے گپ ء ساہم کس ء نہ بوٹگ کہ پہ شاعری ء دگہ دریاب ء کس اس ء زلورت بیت۔ اے کو ہنیں سوت

انت ءالم ء اے یک شاعرے ء ہم بوت نہ کن انت۔ اے سوتاں سینگ دیستگ ء
بازیں داب ء کہیباں بدل بوہان ء داں تہاں وت ء راسراش گرتگ۔

آج وتی کاراں دل پشومان انت
کنے جنگ تیرے کنے جنگ تیرے
مے دل ء چونیں آس ء انگیرے

اچ وَ تى كار ء دل پ شو ما نن
كے جَ تى رے كے جَ تى رے
مے دِ ل ء چو نے آ س اَن گى رے
لے لڈے لا ٹے لے لڈے لا ٹے

دل بر چشیں قہر ء مکن
قہر ء مکن زہر ء مکن

دل بر مچ شے قہ ر ء مَ کن
قہ ر ء مَ کن زہ ر ء مَ کن
لا ٹے لڈے لا ٹے لڈے

جنگے کبگے کہ لڈیت ماں بہار ء
منا گندیت ء چیر دنتیں وت ء را

جَ نَ ک ب گے ک لڈ ڈی م ا ب ہا را
مَ نا گن دی تُ چر دن تن و تء را
لڈے گو لے لڈے لا لڈے گو

بی بی حانی ویک ناواندگیں زالے بوتگ۔ آئی اے گپ بہہ نہ زانتگ کہ
شاعری ۽ رادگہ راہ ۽ رہندے ہم ہست انت۔ بلئے ماں بلوچ چاگرد ۽ آئی پر بستگیں
پرہند (اگاں پہ راستی آشاعرے بوتگ) چوش کہ آئی چاگرد بلوچی چاگرد بوتگ ۽
آہما عہد ۽ بوتگ کہ تنے و ہدی فارسی ۽ حاکمی سرجمی ۽ بلوچستان ۽ کوہستگ ۽ نیستگ
آت۔ پریشکا آئی پرہند بلوچی تب ۽ شتریں شاہکار بوتگ انت۔ آئی حیلانی جہلانکی
دریگتیں مروچی ہم شاعری ۽ بوتیں! آئی شاعری ۽ شیر کنی ۽ مرچی ہم چہ دگہ شاعر
۽ پارست ۽ مئے دلاناں سا کم بہ کتیں۔ آگوشیت؛

حانی ترا شاہ ۽ سر انت
اچ من سری ۽ جُنڈ مکن
مارا پہ نیم چمی مہ چار
دل کوتلی چیزے نہ انت
مہر پہ بہا گپت نہ بیت

بیات ایشی کس اس کنیں ۽ گندیں کہ اے ناواندگیں شاعر ۽ ہنچوش

شیر کنیں پرہند پر بستگ۔ ہے وڑا پہ راہ ۽ رہند پر بستگ؛

حانی ت را شا ہے س رن
اچ من س ری آ جڈ م کن
مارا پ نم چم می م چار
دل کو ت لی چی زے ن ان

مہ پ ب ہا گپ تن بیت
 لا ٹے لڈے گو لے لڈے
 حد امرزی ملافاضل ء نام ماں بلوچی شاعری دنیا ء یک شرف مندیں
 نامے۔ انوگیں و ہدء رہشون شاعر واجہ عطا شاد ء ہم ملافاضل ء پدگیری کنگ ء ہمائی
 زمین ء سراوتی حیالانی بور تاجینتگ۔ آئی اے شیر کنیں پر بند ء بہ گندآت؛
 سیہ شپیں زند ء غم جتیں پاساں ہر کدی
 من چراگ جاڑیں شانگ انت گل پیتگ ودی

ساش پے زن دے غم ج تے پاسا ہر ک دی
 من چ رگ جاڑے شن ت گن گل بی تگ و دی
 لے لڈے لا ٹے لے لڈے لے لا ٹے لڈے
 واجہ عطا شاد انوگیں و ہدء رہشون شاعر انت۔ آبندر ء بلوچی زبان ء شاعر
 انت ہنچوش کہ آردو ء ہم مستریں شاعرانی لڑ ء کیت۔ واجہ عطا گو شیت کہ اگاں
 کسے آئی ء شاعری ء براہداری ء رنگداری ء گندگ لوٹیت تہ آئی بلوچی شاعری ء بہ
 وانیت۔ آمزگ کہ واجہ ء بلوچی پر بنداناں مان انت، اردو ء پر بند گوں وتی جہل
 خیال ء شیر کنی ء دیجا ہم بلوچی شاعری ء گپت ء نہ گو ستگ۔ آردو شاعری کنت بلے
 بلوچی چاگرد آراوتی نیمگ ء کشتیت ء کاریت۔ پریشکا کسے عطا شاد ء اردو شاعری ء بو
 وانیت آرا بلوچی زبان ء تب ء تام ہر دوسر جمیں رنگے ء رس انت۔ آئی یک ہنچیں
 پر بندے من دیما کاراں کہ آئی ء شر تریں پر بنداں ہوار انت۔ ماں اے پر بند ء
 آئی ء بلوچ چاگرد ء وٹیں ڈولے ء چہر پیش داشتگ بلے ایشی دگہ شری ایش انت کہ
 واجہ عطا شاد ء اے پر بند ماں یک شعری دیوانے کا یک حاکے ء دیما و نت ء وتی

منصب (سیکریٹری انفارمیشن) ببادات ءء دانکہ ہے حاکم ءء حاکمی برجہ ات عطا شاد ءء
شاہدگی شیدائی نصیب ءء ات۔ آئی پر بند انت؛

پھر وہی شام تماشا ہے سحر کے بعد بھی
پھر وہی بے منزلی ختم سفر کے بعد بھی
موسم گل ہے تو پھر وہ گل، وہ خوشبو ہے کہاں
دل کا خشکابہ وہی ہے فصل تر کے بعد بھی
ہم طلاطم زاد غرق آب کیا ہوں گے کہ ہم
بادبان تیار رکھتے ہیں بھنور کے بعد بھی
کیا کوئی طوفان باقی ہے جو آتا ہے ابھی
راکھ ہونا ہے تو کیا ہونا ہے گھر کے بعد بھی
یہ بھی اس دستِ مسیحا کی کرامت ہے عطا
درد گھٹنے میں نہیں آتا اثر کے بعد بھی

اے پر بند ءء کسا س ءء سر جہی ءء کنیں۔ پہلی لوٹاں

پھر وہی شامے تَ ما شا ہے سِ ح ر کے بع د بھی
پھر وہی بے من ز لی خت مے سَ فر کے بع د بھی
موسم گل ہے تَ پھر وہ گل وُ خش بو ہے کہاں
دل کَ خُش کا بہ وَ ہی ہے فص لِ تر کے بع د بھی
ہم طَ لا طم زا دِ رک تے ہے بہ ور کے بع د بھی
با د با تی یا رِ رک تے ہے بہ ور کے بع د بھی
کا کُ نَی طو فانِ با تی ہے جُ آ نا ہے ا بھی
را کھ ہونا ہے تَ کا ہونا ھِ گھر کے بع د بھی

یہ بہ اس دس تے مَ سی حا کی کَ را مت ہے عطا
 رد گھٹ نے مے ن ہی آ تا اثر کے بع د بھی
 لے لڈے لا ٹے لڈے گو لے لڈے لا ٹے لڈے
 واجہ ظہور شاہ ہاشمی ء نام پہ بلوچی لبزانک ء گلزمین ء یک ہنچیس شہجوعے
 کہ چرائی لبزانک ء ہمک تک ء وت ء راسیر آپ گرتگ۔ چریشی ابید واجہ ظہور شاہ
 ہاشمی ہما اولی مردم انت کہ آئی کدی زبان ء بُن رہند پہ وتی شاعری ء قربان نہ
 کتگ۔ نوکیں نوکیں لبزے البہ ٹاہینتگ کہ لہتے چاگرد ء قبول کرتگ ء لہتے قبول نہ
 گرتگ۔ واجہ ظہور شاہ ہاشمی ء شاعری از می بنیاد ء کتگ۔ آئی رتب، رد ء وزن ء
 خاص لحاظ داشتگ۔ آئی باز کمیس پر بند بنت کہ آوزن ء مہ بنت ء اے بے وزنی ء
 یک سبب ء ہما انت کہ واجہ مسعود حسین خان ء گوشتگ۔ واجہ ظہور شاہ ء عربی ء
 فارسی دریاہاں شاعری کتگ ء پر مناے گپ بہمانگی گپے کہ واجہ ء وڑیں مردمے ء
 دُور گندیں چٹاں بلوچی دریاب پر چانہ دیستگ انت۔ آہمنکہ مشکول بوتگ کہ آرا
 اے و ہد ہم نہ رسیتگ کہ آئی اے نیمگ ء وتی نیکیں نظر شانک بہ داتیں۔ بوت
 کنت کہ مرگ ء پریشتگ ء آراے کم امری ء مہ بُرتیں ء چیزے و ہد ء موہ بہ داتیں
 تہ اے نیمگ ء ہم آئی نیکیں نظر شانک گپتگ ات انت۔ واجہ ظہور ء لہتے زربار ء
 اوں دیماکاریں۔ بہ گندات؛

کئی گنوکیاں آجوائی مل ات
 تو اگاں سارے من بزاں ہوشاں
 کس میاریگی ء نہ منیت وتی
 من میاریگاں بلے داں گوشاں

(ظہور شاہ)

اے پر بندۂ کسّاس چو شانت؛

کی گنو کی یا آ جوی مل لت
تو اگا سا رے من بزا ہو شا
کس میا ری آ بل ل دا گو شا
لے لڈے لے لا رے لڈے لا رے

واجہ قاضی مبارک ۽ نام ماں شعری لبز انک ۽ یک سنگینیں نامے۔ آچونائی
۽ چو ایند گہ بازیں شاعر اں فارسی شعری ساج ۽ شاعری کنت بلے کدی کدی بلوچی
شعری ساج آئی کلم ۽ در کیت۔ اے چار بند یادوزر بار قاضی نیگ انت؛

کیف نوشاں خمار باں بلکن
من گنو کاں کہ سار باں بلکن
سر جنان ۽ وتی شوہاز ۽ من
روچے گوں تو دُچار باں بلکن

ایشی بُندری شعری ساج ماں فارسی ۽ چو شانت

فاعلا تن مفا ع لن فعلن
کے ف نو شا خما ر با بلکن
۽ بلوچی ۽ چو شانت کہ

لے لڈے گو لڈے لڈے لا رے
کے ف نو شا خما ر با بلکن
من گ کا ک سا ر با بلکن
سر نج نا نا و تى ش ها زا من
رو بچ گو تو دُ چا ر با بلکن

ہے واجہ بشیر بیدار ہم فارسی شعری ساچہ شاعری کنت بلے چاگرد بلوچی
انت، زبان بلوچی انت۔ پریشکا کدی کدی بلوچی شعری ساچہ ہم دپ وارت۔ واجہ
بشیر بیدار اے پر بندہ بہ گندرات؛

گاریں حقاں چہ کئی درا لوٹیت
حیر ء چہ کوریں حیدر ء لوٹیت
لوپ لونجان انت پاہو ء ساد ء
باریں اے رندی کئی سر ء لوٹیت

اے پر بندہ فارسی کساس چوش انت؛

گا ر حق قا چہ کی د را لو ٹی
فاع لاتن مس تف ع لن فع لن

وہدے کہ ایشی بلوچی کساس چوش بیت؛

لے لڈے لے لا ٹے لڈے لا ٹے
گا ر حق قا چہ کی د را لو ٹی
ہے ر چا کو رے ہے د را لو ٹی
لو پ لو جا نن پا ہوے سا دے
با ر اے رن دی کی س را لو ٹی

اے پر بندانی کساسگ ء بُنی مراد ہمیش انت کہ یکے نو در بر کساس ء وڑاہ
گند انت کہ مئے شاعری ء یک شتریں بہرے بے سماکی ء ہم بلوچی کساس ء دریاب ء
ردا شعری ساچہ انت۔

اے پیش داشتگیں پر بنداں ابید ماہہ لوٹیں دگہ بازیں پر بندے پہ درور
پیش داشت گرتگ ات۔ اے پر بندانی پیش دارگ ۽ مقصد ایش نہ انت کہ اے
شاعرانی شعر اں ابید دگہ شاعرانی شعر اے ردانیا تلگ انت، چوش نہ انت۔ ہر کسی
شعر اے وہدی ارزانی دیما اتلگ آپہ درور دیما آرگ بوتگ انت نہ تہ دگہ بازیں
بلکن بلوچی شعری لبزانک ۽ اوژنا کنوکیں ہر یک مردم ۽ شعر (اگاں شعر انت)
بلوچی دریا باں کساس بوت کن انت ۽ بلوچی دریا بانی شری ہمیش انت ۽ شاعری ۽
ارزانی ۽ بُنی مول پمیشا ۽ پیلہ بیت کہ مئے زبان ۽ دریا باں شعری ساچ ۽ تو امیں شعر
مان انت۔

بلوچی دریاب (پسچار)

ہنچوش کہ ماساریء گوشتنگ کہ بلوچی زبانء شاعریء بئن دریاب ”لے لڈے لیللاڑے لڈے لاڑے“ انت، اے درگتء ماہرچوں کہ مالمی کتنگ اے آسراء رستیں کہ ”بئن دریاب“ ء ہر کچے ایندگہ کچاں گوں ہوار بیت ء دگہ یازدہ دریاب ٹاہینیت۔ ہما دریاب کہ جفت ء چہ بئن دریاب ء دراتنگ انت ء سرجم انت آوان ء ما سرجم دریاب ء نام داتنگ ء ہما دریاب کہ چہ بئن دریاب ء بدل ء چہ سرجم دریاب ء ہمک بہراں ء کچاں ہوار بوتنگ ء دراتنگ، آوان ء مانا سرجم دریاب گوشتیں۔

بئن دریاب: لے لڈے لیللاڑے لڈے لاڑے

اے دریاب ء راما ”ناؤگی“ دریاب ء نام داتنگ۔ ناؤ یا ناؤگ دریاب ہما جہلانک تریں جاگہ انت کہ اے جہلانکی ء راہچ وڑیں کچ ء کساس نیست انت۔ ہنچوش کہ اے دریاب وت چہ دگہ دریاباں در نیا تنگ بلکن اے اندگہ درستیں دریابانی ماس انت پریشکا اے پدرا انت کہ چہ درستیں دریاباں جہلانک ترانت، پریشکا ما ایشراناؤگی دریاب گوشتنگ۔

نوں بیات اے چیز ء چاریں کہ چہ بئن دریاب ء چے تور ء چینکہ سرجم دریاب در کیت۔ اے گپ شما زور دگوش گرتنگ کہ بئن دریاب ء چار کچ انت۔

بزال

لے لڈے لیللاڑے، لڈے لاڑے

اے بئن دریاب ء اولی کچ لے لڈے انت۔ نوں بہ گندات؛

لے لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے
 لے لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے
 لے لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے
 لے لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے
 لے لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے

ہمے وڑا چرے کچھ ء دگہ پنچ دریاہ ”لڈے گو“ ء در کئیت بزاں ”لے
 لڈے“ ء کچھ ”لڈے گو“ ء بدل بیت چوشکہ ”لڈے گو لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے لڈے“۔
 یکے اے جُست ء گرت کنت کہ لے لڈے ء لڈے گو ء وزن برابر انت گڑا چے
 زلورت انت کہ لے لڈے ء بدل بہ کن لڈے گو جوڑ بہ کن۔ تہ ایشی پسہ ایش انت
 کہ اے دوئیں کچانی وزن زلور یک انت بلے سنگ اش دگر دگر انت۔ ایشر اما چہ
 عربی ء کچے ء (رکنے ء) چوش دیما کاراں۔

یک رکنے (کچے) ”فاعلن“ انت کہ ایشی پنچ آب انت ء بلوچی
 ”لے لڈے“ ء کچھ ء ہم وزن انت ء ہمے وڑا دگہ رکنے (کچے) ”فعالن“ انت کہ
 ایشی ہم پنچ آب انت ء اے رکن بلوچی ء ”لڈے گو“ ء ہم وزن انت کہ کساس ء
 وهداں ہمے لے لڈے یا فاعلن ء ہم وزن ”من ترا“ انت ء دومی لڈے گو یا فعالن ء
 ہم وزن ”ترا من“ انت۔ اگاں ما ”من ترا“ ء گوں فعالن یا ”لڈے گو“ ء کساس بہ
 کنئیں تہ ہم وزن زلور بنت بلے ہم سنگ نہ بنت بزاں ایشانی سنگ جتا جتا انت۔ ”من
 ترا“ ء ”من“ ء دومی آب ”نون“ اوشت انت بزاں اوشتاب انت وهدے کہ ”ترا“
 ء سری دوئیں آب ”ت ء ر“ سر آب انت ء الف اوشتاب انت۔ ہمے وڑا ”لے
 لڈے“ ء دومی آب ”یاے“ اوشتاب انت ء ”لڈے“ ء ”ل ء ر“ ء دوئیں آب

سر آب انت ء آسری ”یائے“ ء آب اوشتاب انت۔ ہے وڑا ترا من ء لڈے گو ء
آباں بہ گندانٹ سنگ اش بر و بر کا آنت ترا۔۔۔ من۔ لڈے۔۔۔ گو۔

دومی لبز اں چوش بہ گو شیں کہ ”من ترا“ ء کچ ء سمبر ساری ء انت ء
ہو سام رند ء ”ترا من“ ء وزن ء ہو سام ء لبز ساری ء انت ء سمبر رند ء۔

نوں بیات دیماریں۔ بُن دریاب ء دومی کچ ”لیلاڑے“ انت۔ نوں
چاریں کہ چہ لیلاڑے ء دگہ سر جمیں دریاب چوں در کا آنت؛

لیلاڑے	لاڑے	لے	لڈے	لیلاڑے
لیلاڑے	لے	لڈے	لاڑے	لیلاڑے
لیلاڑے	لے	لڈے	لڈے	لاڑے
لیلاڑے	لڈے	لے	لڈے	لاڑے
لیلاڑے	لاڑے	لڈے	لے	لڈے
لیلاڑے	لڈے	لاڑے	لے	لڈے

ہے وڑا ماں ہے دریاباں ”لڈے گو“ بدلی ء پنچ دگہ دریاب در کثیت انت۔
بُن دریاب ء سیمی کچ ”لڈے“ انت بیات چہ اے کچ ء در تلگیں دریاباں

چاریں؛

لڈے	لاڑے	لے لڈے	لیلاڑے
لڈے	لے لڈے	لے لاڑے	لاڑے
لڈے	لے لاڑے	لے لڈے	لاڑے
لڈے	لے لڈے	لاڑے	لیلاڑے
لڈے	لاڑے	لیلاڑے	لے لڈے
لڈے	لیلاڑے	لاڑے	لے لڈے

ہے وڑا پنج دگہ دریاب لڈے گوء بنت انت
بیات بُن دریاب آسری کچھ درا تلگیں دریاباں گندیں۔ چاڑمی کچ
انت، لاڑے۔

لاڑے	لے لڈے	لیلاڑے	لڈے
لاڑے	لیلاڑے	لڈے	لے لڈے
لاڑے	لڈے	لیلاڑے	لے لڈے
لاڑے	لیلاڑے	لے لڈے	لڈے
لاڑے	لڈے	لے لڈے	لیلاڑے
لاڑے	لے لڈے	لڈے	لیلاڑے

ہے وڑا ہر کجام جاہء ”لڈے گو“ آتک دگہ دریابے زانگ بیت۔ بزاں
بیست سئے دریاب ہما سر جمیں دریاب انت کہ ”لے لڈے“ ء کچ اش من انت ء
دگہ بیست ء سئے ہما سر جمیں دریاب انت کہ لڈے گو ء کچ اش مان انت ء یک
دریابے بُن دریاب انت۔ اے وڑا تنے و ہدی چل ء ہفت سر جم دریاب مئے دستاں
آتنگ، سہدے کہ عربی ء سر جم دریاب وت نوزدہ انت۔ عربی ء زخافات ء مئے
ناسر جم دریاباں گیشتر بنت کہ شاعری ء ارزان تر کن انت۔

ناسر جم دریاب ہما انت کہ چہ دو سر جم دریاب ء یا سئے سر جم دریاب ء
درا تنگ بزاں یک یا دو کچ دگہ دریابے بہ بنت ء یک دو یا سئے کچ دگہ دریاب ء تہ اے
دریاب ناسر جم دریاب گوشگ بیت کہ اے بابت ء رند ترا یک دو دروردیما کاریں۔

بلوچی دریاب ء آوانی نام

اے گپ ما پیسرا پدّر کرتگ ات کہ اے تو امیں دریاب ء گوں اے
 دریاباں ہم گز نچیں بہر ء کچانی نام ماوتی چند ء زانت ء سر پدی ء ایر کرتگ۔ بلوچی زبان
 ء شعر ی ساج ء اے دریاب اولی رند انت کہ ما پجار کرتگ انت، الٰہی انت کہ ایشان ء
 چد ء ساری نام نہ بوتگ۔ بوت کن انت کہ مئے اے نام رد بہ بنت یا ایش کہ پہ نوک
 باہند یا ہر ہما مردماں کہ چہ دریاء دُور انت نوک بہ بنت۔ بلے یک گپے الٰہی انت کہ
 دلگوش کنگ بہ بیت کہ دریاء جل ء دریابہ کنت۔ ما دریاء ابید زند ء کجام دی
 سر ظاہرے ء ہم گر نچیں نام بہ زرتین ات اے دریاء پوریاتی نہ بوتگ ات۔ البہ یک
 گپے دلجمی ء گو بھگی انت کہ اے دراہیں نام بلوچی زبان نیگ انت، در بلوچی نہ انت۔
 ہنچوش کہ پیسرا گو شگ بوتگ کہ بُن دریاب بزاں ”لے لڈے لیلاڑے
 لڈے لاڑے“ ء راما ناؤگی دریاب ء نام داگ۔ چون داگ ایشی ء پر ارتج ساری ء
 بوتگ۔ ایندگہ دریاب ء آوانی نام چوش انت؛

- ۱۔ لے لڈے لڈے لاڑے لیلاڑے۔۔۔۔۔ نیلاپی دریاب
- ۲۔ لے لڈے لیلاڑے لاڑے لڈے۔۔۔۔۔ ہوسامی دریاب
- ۳۔ لے لڈے لیلاڑے لاڑے لڈے۔۔۔۔۔ شاسری دریاب
- ۴۔ لے لڈے لڈے لیلاڑے لاڑے۔۔۔۔۔ پیاسی دریاب
- ۵۔ لے لڈے لاڑے لیلاڑے لڈے۔۔۔۔۔ بانگو اہی دریاب
- ۶۔ لیلاڑے لاڑے لے لڈے لڈے۔۔۔۔۔ زرداپی دریاب

”لاڑے لے لڈے لیلاڑے لڈے“ شمالی دریاب انت بلے اگاں اے دریاب
”لاڑے لڈے گو لیلاڑے لڈے“ یا ”لاڑے لے لڈے لیلاڑے لڈے گو“ بوت تہ
ایشی نام شمالی اباری دریاب بیت۔ ہے ڈول ء ”لیلاڑے لڈے لاڑے لے لڈے“
بُنگاپی دریاب انت اگاں اے دریاب ”لیلاڑے لڈے گو لاڑے لے لڈے“ یا
لیلاڑے لڈے لاڑے لڈے گو“ بوت تہ ایشی نام بُنگاپی اباری دریاب بیت۔

ناسرجم دریاب

ناسرجم دریاب ہنچوش کہ ساری ۽ گوٹنگ بوتگ کہ ہما دریاب انت کہ جفت ۽ چہ بُن دریاب ۽ در نیا تلگ انت بلکن دو یاسے سر جمیں دریابانی یک یک یادو دو بہر ہوار بیت ۽ یک دگہ دریابے ٹاہینیت کہ آراناسرجم دریاب گوٹشیں۔ ناسرجم دریاب عربی یا فارسی (اردو) ۽ زحافانی جاگہ ۽ انت۔ بزاں ہما کار ۽ کن انت کہ زحافات کن انت بلے مئے ناسرجم دریابانی دامن زیات پزاه ۽ شاہیگان انت ۽ جند اش ہم گیشتر انت۔ یک حسابے ۽ 96 ناسرجم دریاب انت کہ اداں حساب ۽ نام ۽ آرگ کتاب ۽ تاکد میاں زیات کنگ انت ۽ بس، چیا کہ زلورت یک دو سرجم دریاب ۽ ناسرجم دریاب ۽ تہا بدل کنگ ۽ دروردیما آرگ انت۔ چوشکہ

لڈے گو لڈے لاڈے لے لڈے لیلاڈے
اے دریاب دو دریاب ۽ دو بہراں دراتنگ کہ یک بہرے انت لڈے گو لڈے
لاڈے ۽ دومی بہر انت لے لڈے لیلاڈے۔

بزاں یک بہرے نیلاپی اباری دریاب نیگ انت ۽ دومی بہر شاسری
دریاب نیگ انت۔ اے دریاب ۽ اولی بہر نیلاپی اباری دریاب نیگ انت پریشکا ایشی
نام نیلاپی اباری دواپی دریاب بیت۔

ہے وژادگہ دریابے

لیلاڈے لڈے گو لڈے لاڈے لے لڈے
اے دریاب ہم چہ دو دریاب ۽ در تلگ یکے

لیلاڑے لڈے گو ءدومی لڈے لاڑے لے لڈے انت۔

اولی بہر سبز اپی دریاب نیگ انت پریشکا ایشی نام گوربامی اباری دو اپی

دریاب بیت۔

دگہ یک دریابے

لے لڈے لاڑے لڈے لیلاڑے لڈے

ایشی اولی بہر لے ’لڈے لاڑے لڈے‘ انت ءدومی بہر ’لیلاڑے

لڈے‘، بزاں اولی بہر ہوسامی دریاب نیگ انت ءدومی بہر بنگاپی دریاب نیگ انت

پریشکا ایشی نام ہوسامی دو اپی دریاب بیت انت۔

(ہلاس)